

Latvijas pašvaldību izpilddirektoru pieredzes semināri Somijā

Drošība un praktiskā civilā aizsardzība. Pašvaldības komunālā saimniecība (siltums, ūdens, teritorijas sakoptība, atkritumi u.c.). Somijas pašvaldību labās prakses piemēri iedvesmai un sadarbībai.

07.-12.06.2026.

Helsinki

Pirmdiena, 8. jūnijs

Tikšanās ar darbiniekiem Latvijas vēstniecībā Somijā –
ievada nodarbība - vēstniece **Dace Treija-Masī** kopš 2022.gada. Pirmā vēstniece Anna Žīgure.
Vēstniecību atguva īpašumu jau 90.-to gadu sākumā. Somija un Tallina atdeva īpašumus, citas nesevoja, klusējot atzina, ka Krievijas īpašums. Arhīvi izvesti uz Krieviju, nezina, kas notika ar tiem.
LR tieši šobrīd iznīcinātāji notrieca dronu starp Krāslavu un D -pili (ziņa no Latvijas).
Somija lēmusi, ka dronu notriekšana ir par dārgu...

Latvijas vēstniecība , Helsinar rezidenci Armfeltintie 10, Helsinki

Pašvaldību darbības un Pašvaldību savienības prezentācija - starptautiskās nodaļas vadītāja **Laura Parsama** (1.prezentācija)

308 pašvaldības, t.sk., 16 Ālandu salās.
Lielākā ir Inari pašvaldība, 2889x lielāka pēc platības par Kauniainenu (6km²)
Pašvaldības patstāvīgi lemj par savu ekonomiku- pašas nosaka IIN likmi, NĪN likme likuma robežās, centrāl[as valdības pārskaitījumiem]ietējai pašvaldībai, galvenokārt, nav paredzēti konkrētie mērķiem, nav juridisku ierobežojumu aizdevumu ņemšanai investīciju un darbības izdevumu finansēšanai.
Pašvaldību sadarbība.
Veselības aprūpes, sociālās labklājības un glābšanas dienesta reforma no 01.01.2023., tagad 22+1 reģions.
Asociācijā visas 308 pašvaldības, strādā 120 augsti kvalificēti eksperti.
Vietējā pašvaldība liek pamatus labai dzīvei vietējiem iedzīvotājiem, asociācija cītīgi strādā, lai nodrošinātu pašvaldību panākumus!

Zaļā pāreja - eksperte **Pauliina Jalonena** (2.prezentācija)

Zaļā pāreja attiecas uz pāreju uz ekoloģiski ilgtspējīgu ekonomiku un izaugsmi, kas nav balstīta uz dabas resursu un fosilā kurināmā pārmērīgu patēriņu. Ilgtspējīga ekonomika balstās uz mazoglekļa risinājumiem, kas veicina aprites ekonomiku un bioloģisko daudzveidību (Vides ministrija, 2023.)
Klimata mērķi- 2035.g kļūst oglekļa neitrāli (ES-2050.)
Pašvaldības ir vieta, kur apvieno dalībniekus, koordinē darbības, veido platformu, plāno zemes izmantošanu, izglītība, izpratnes veicināšana, ilgtspējīgi iepirkumi, vietējās ekonomikas attīstība!

Vāsa Otrdienā, 9. jūnijs

Tikšanās Vāsa pilsētas pašvaldībā	Administrācijas ēka, adrese Vaasanpuistikko 10, 65100 Vaasa
Vāsas pilsētas vispārīgs apskats, komunikācijas un mārketinga direktore Leena Forsén , Vāsas pilsēta	
EnergyVaasa un Infra, attīstības direktore Riitta Björkenheim , VASEK (4.prezentācija)	
Noturība, vecākais biznesa konsultants Lasse Pohjola , VASEK(5.prezentācija)	
Sagatavotība, projektu koordinatore Henna Nyrhinen , Vāsa	
Pašvaldības uzdevumi labklājības veicināšanā un labklājības jomas reforma no pašvaldības viedokļa, labklājības direktore Virve Flinkkilä , labklājības eksperte Kati Piilikangas , Vāsa (7.prezentācija)	
Westenergy apmeklējums (8.prezentācija)	adrese Energiate 5, 66530 Koivulahti

Civiltiesības; viesošanās Varikas skolas civilaizsardzības telpās - Nekustamā īpašuma pārvaldnieks Aleksi Nyman un drošības nozares students Viljami Pesonen , Vāsas pilsēta	adrese Vanhan Vaasan katu 20, 65370 Vaasa.
Tikšanās ar reģiona mēru Matsu Brandtu	adrese Hietasaarenkatu 6.

Vāsas pašvaldības pieredze.

Vaasa reģions ir viens no veiksmīgākajiem Somijas reģionālās attīstības piemēriem. Tā attīstības pamatā ir skaidra specializācija enerģētikas tehnoloģijās, cieša sadarbība starp pašvaldībām, universitātēm un uzņēmumiem, augsts inovāciju līmenis, starptautiska konkurētspēja un sistemātiska iedzīvotāju dzīves kvalitātes veicināšana. Vizīte apliecināja, ka ekonomiskā attīstība, labbūtība un drošība tiek plānotas kā vienota sistēma.

Vaasa reģiona raksturojums. Vaasa pilsētā dzīvo vairāk nekā 71 tūkstoši iedzīvotāju, bet reģionā vairāk nekā 116 tūkstoši. Pilsētā pārstāvētas 128 tautības un tiek lietotas vairāk nekā 100 valodas. Vaasa ir viena no starptautiskākajām Somijas pilsētām un vienlaikus valsts enerģētikas tehnoloģiju centrs.

Labbūtība kā attīstības politika. Vaasa ir izvirzījusi iedzīvotāju laimi par vienu no pašvaldības stratēģiskajiem mērķiem. Tiek organizētas ikgadējas aptaujas, īstenoti kopienas stiprināšanas pasākumi un izmantots līdzdalības budžets. Pašvaldība kultūru, sportu un izglītību uzskata par ieguldījumu cilvēkkapitālā.

Izglītība un cilvēkkapitāls. Vaasa darbojas sešas augstākās izglītības iestādes un aptuveni 23 000 studentu. Katrs piektais iedzīvotājs ir students. Izglītība tiek uzskatīta par galveno ilgtermiņa konkurētspējas faktoru.

Uzņēmējdarbības atbalsta sistēma STARTIA nodrošina atbalstu uzņēmējiem no biznesa idejas līdz eksportam. Tiek sniegtas konsultācijas biznesa plānu sagatavošanā, investīciju piesaistē, tirgu apgūšanā un uzņēmumu pēctecības jautājumos.

VASEK attīstības organizācija koordinē reģionālās attīstības projektus, investīciju piesaisti, sadarbību starp uzņēmumiem, augstskolām un pašvaldībām. Vienlaikus tiek īstenoti 12–15 stratēģiski projekti.

EnergyVaasa klasteris. EnergyVaasa ir viens no vadošajiem enerģētikas tehnoloģiju klasteriem Eiropā. Klasterī darbojas vairāk nekā 180 uzņēmumi, nodarbināti aptuveni 13 000 cilvēku, apgrozījums pārsniedz 6 miljardus eiro gadā, bet eksports veido vairāk nekā 80%.

Inovācijas un zaļie patenti. Reģions ir viens no Ziemeļvalstu līderiem zaļo patentu jomā. Uzņēmumi ik gadu pētniecībā un attīstībā iegulda aptuveni 250 miljonus eiro.

Enerģētikas tehnoloģiju specializācija. Galvenās kompetences ir viedie elektrotīkli, energoefektivitāte, jūras tehnoloģijas, ilgtspējīga enerģijas ražošana un digitālie risinājumi.

Ostu attīstība un loģistika. Vaasa osta tiek attīstīta kā enerģētikas osta. Tā apkalpo enerģētikas kravas, vēja parku komponentes, LNG infrastruktūru un nākotnes ūdeņraža projektus.

Nordic Connector ir stratēģiska iniciatīva, kuras mērķis ir uzlabot savienojamību starp Somiju, Zviedriju, Norvēģiju un Eiropas tirgiem, vienlaikus stiprinot piegāžu drošību un konkurētspēju.

Zaļā transformācija. Vaasa reģions aktīvi attīsta jūras vēja enerģiju, ūdeņraža ekonomiku, enerģijas uzkrāšanas tehnoloģijas un klimatneitralitātes iniciatīvas. Vaasa pieredze rāda, ka ilgtermiņa izaugsmi veicina specializācija, profesionāla attīstības koordinācija, ciešas saites ar augstākās izglītības sektoru un investīcijas cilvēkkapitālā.

Secinājumi. Vaasa pieredze apliecina, ka pašvaldības konkurētspēju nosaka ne tikai infrastruktūra, bet arī spēja veidot sadarbības ekosistēmu starp uzņēmējiem, izglītības iestādēm un sabiedrību. Īpaša nozīme ir ilgtermiņa specializācijai, inovācijām un iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanai.

Vāsas pilsēta – Labklājības pakalpojumi. 2026. gada 9. jūnijs. Virve Flinkkilä – Labklājības direktore. Kati Piilikangas – Labklājības eksperte.

Vāsas pilsēta saņēma 'Bērniem draudzīgas pašvaldības' atzinību 2025. gada 23. decembrī. Pieci sasniegtie mērķi: bērnu ietekmes novērtējums, bērnu tiesību apmācības, jauniešu līdzdalība, transporta un veloinfrastruktūras uzlabošana, daudzveidīgas līdzdalības struktūras.

Vāsas iedzīvotāju struktūra: Iedzīvotāju skaits 2025. gadā – 71 209. Prognoze 2040. gadam – 71 670. Ārvalstu valodu grupas veido 14,9% iedzīvotāju. Vāsa izmanto internacionalizāciju kā attīstības instrumentu.

Somijas modelis: Valsts – likumdošana un finansējums. Pašvaldības – izglītība, kultūra, sports, nodarbinātība, labbūtība. Labklājības apgabali – veselības aprūpe, sociālie pakalpojumi un glābšanas dienesti. Centrā atrodas iedzīvotājs.

Ostrobotnijas labklājības apgabals apkalpo aptuveni 178 000 iedzīvotāju 14 pašvaldībās un atbild par veselības, sociālajiem, psihosociālajiem un glābšanas pakalpojumiem.

Pašvaldībai ir likumā noteikts pienākums veicināt iedzīvotāju labbūtību. Labbūtība tiek integrēta visās pašvaldības funkcijās un politikās.

Labbūtības plāna galvenie mērķi: - Droša vide izaugsmei - Kopienas stiprināšana - Ērta pilsētvide visiem - Atbalsts labām izvēlēm - Mentālās veselības stiprināšana Centrālais mērķis: laimīgākie iedzīvotāji pasaulē.

Vāsas darbs iekļaušanas un sabiedrības līdzdalības jomā: Līdzdalības budžets kopš 2020. gada, iedzīvotāju paneļi, apkaimju komitejas, jauniešu padome, digitālie rīki, sociālās iekļaušanas projekti un uzņēmēju iesaiste.

Sadarbības veiksmes faktori starp pašvaldībām un labklājības apgabaliem: kopīgi mērķi, kopīga situācijas izpratne, regulāras tikšanās un sadarbības struktūras.

Galvenās problēmas: telpu un nomas jautājumi, pakalpojumu tīkls, komunikācija, nodarbinātība, datu apmaiņa, koordinācija un ilgtermiņa plānošana.

Labklājības apgabalu vadītāju skatījumā joprojām notiek diskusijas par reģionālās attīstības atbildību. Somijas Finanšu ministrija ir izveidojusi īpašu darba grupu sadarbības pilnveidošanai starp valsti, pašvaldībām un labklājības apgabaliem.

Galvenais secinājums: Iedzīvotāju labbūtību nevar nodrošināt viena institūcija. To rada sadarbība starp pašvaldību, labklājības apgabalu, valsti, NVO, uzņēmējiem un pašiem iedzīvotājiem. Nedrīkst tikai attālināt pakalpojumu no iedzīvotājiem

"Westenergy Ltd – Circular Economy Company"-uzņēmums sevi vairs neuzskata tikai par atkritumu dedzinātāju, bet par pilnvērtīgu aprites ekonomikas uzņēmumu.

Westenergy sadarbībā ar vietējo energokompāniju pārvērš atkritumus enerģijā un atgūst materiālus atkārtotai izmantošanai.

Norādītie darbības rezultāti

Produkts	Apjoms
Elektroenerģija	50,6 GWh
Centralizētās siltumapgādes siltums	419,0 GWh
Atgūtie metāli	2 999 t
Pelni	32 072 t

Elektroenerģija: 12 000 līdz 15 000 mājsaimniecību gada elektroenerģijas patēriņam.

Siltumenerģija - šāds apjoms var nodrošināt ievērojamu daļu Vāsas pilsētas centralizētās siltumapgādes vajadzību; siltuma apjoms ir vairāk nekā 8 reizes lielāks par saražotās elektroenerģijas apjomu. Tas apliecina Ziemeļvalstu pieeju: primāri ražot siltumu pilsētai un papildus elektroenerģiju.

Atgūtie metāli – gandrīz 3 000 tonnas. Tas ir būtisks resurss: tērauds; alumīnijs; krāsainie metāli. Bez atgūšanas šie materiāli nonāktu poligonā vai pelnos.

Pelni – vairāk nekā 32 000 tonnas. Īpaši interesants rādītājs. Lielākajā daļā vecā tipa atkritumu dedzināšanas sistēmu pelni būtu uzskatāmi par atkritumiem. Westenergy pieeja: pelni tiek šķīroti; no tiem atdala metālus; minerālu frakcijas izmanto būvniecībā. Tādējādi pelni kļūst par resursu. Ļoti labi redzama atšķirība starp tradicionālu atkritumu apsaimniekošanu un aprites ekonomiku. Attīstītā pieeja: **Atkritumi → siltums + elektroenerģija + metāli + minerālmateriāli + CO₂ izmantošana**

Tieši šī domāšanas maiņa ir viens no būtiskākajiem secinājumiem no Vāsas pieredzes.

Ienākošā plūsma- pārstrādājamie un nepārstrādājamie sadzīves atkritumi. No tiem iegūst elektroenerģiju; siltumu centralizētās siltumapgādes sistēmām; metālus; pelnus; CO₂. Rūpnīca ražo: elektroenerģiju tīklam; siltumu Vāsas centralizētajai siltumapgādei. Tas ir klasiskais "waste-to-energy" modelis. Metal fraction → Metal products No pelniem un atkritumu atlikumiem tiek iegūti: melnie metāli; alumīnijs; citi metāli. Tie tiek izmantoti atkārtotai ražošanai.

Pelnu izmantošana Shēmā norādīts: **Ash processing** Pēc apstrādes rodas betona elementi; ceļu būves materiāli; būvniecības materiāli. Tātad pelni netiek vienkārši noglabāti poligonā.

CO₂ uztveršana. Šī ir projekta stratēģiski svarīgākā daļa. Shēmā redzams: CO₂ → Carbon capture → Liquefied CO₂ Tātad: CO₂ tiek atdalīts no dūmgāzēm; sašķidrināts; transportēts tālākai izmantošanai. Nākamais posms: **Recycled carbon** CO₂ kļūst par izejvielu jauniem produktiem Organisko materiālu plūsma. Shēmā redzami: compost soil; recycled products; recycled waste. Tas parāda, ka aprites ekonomika ietver ne tikai enerģiju, bet arī materiālu atkārtotu izmantošanu.

Atziņas

Atkritumu poligons vairs nav galamērķis. Mērķis ir: Atkritumi → resurss → produkts → resurss. Atkritumu apsaimniekošana un siltumapgāde jāplāno kopā. Westenergy modelī: atkritumi; enerģētika; klimata politika veido vienotu sistēmu.

Pelni ir resurss. Īpaši - ceļu būves un būvmateriālu nozarei.

CO₂ kļūst par ekonomisku aktīvu Eiropas Savienībā arvien vairāk tiek virzīti projekti: CO₂ uztveršanai; sašķidrināšanai; sintētisko degvielu ražošanai.

Aprites ekonomika nav tikai šķirošana. Westenergy piemērs rāda, ka aprites ekonomika ietver: šķirošanu; enerģijas ražošanu; metālu atgūšanu; būvmateriālu ražošanu; CO₂ izmantošanu; siltuma izmantošanu. Westenergy prezentācijā tika uzsvērts, ka uzņēmums darbojas kā aprites ekonomikas centrs, kur nepārstrādājamie sadzīves atkritumi tiek izmantoti elektroenerģijas un siltuma ražošanai, vienlaikus atgūstot metālus, pārstrādājot pelnus būvmateriālos un attīstot CO₂ uztveršanas un atkārtotas izmantošanas tehnoloģijas. Uzņēmuma ilgtermiņa mērķis ir veidot slēgtu oglekļa aprites ciklu, kurā emisijas kļūst par izejvielu jauniem produktiem, tādējādi samazinot gan atkritumu apjomu, gan fosilo resursu patēriņu.

Šī ir viena no spēcīgākajām idejām, ko no Vāsas iespējams pārnest uz Latvijas pašvaldību diskusijām par enerģētiku, atkritumu apsaimniekošanu un klimata neitralitāti.

Atkritumu enerģētikas (Waste-to-Energy, WtE) objektu izvietojumu Somijā un to jaudas faktiski ilustrē, ka Somijā šī tehnoloģija ir kļuvusi par neatņemamu valsts atkritumu apsaimniekošanas sistēmas sastāvdaļu. Somijā darbojas vairāki reģionāli WtE centri.

Galvenie objekti

Objekts	Atrašanās vieta	Jauda (t/gadā)
Vantaa Energy	Vantā	520 000
Westenergy	Mustasaari (Vāsas reģions)	200 000
Laanila Ekovoimalaitos	Oulu	155 000
Tammervoima	Tampere	180 000

Objekts	Atrašanās vieta	Jauda (t/gadā)
Riikinvoima	Leppävirta	145 000
NG Nordic Finland WtE II Riihimäki		130 000
Loimua/Loimaan voimala	Salo	120 000
Korkeakoski WtE Plant	Kotka	100 000

Neviena neliela pašvaldība neveido savu dedzinātavu. Tiek veidoti: lieli reģionāli objekti; vairāku pašvaldību sadarbības modeļi; ekonomiski pamatots mērogs. Westenergy ir viens no lielākajiem objektiem valstī. Ar aptuveni **200 000 tonnu gadā**: tas nav lielākais Somijā, bet tas ir viens no valsts nozīmīgākajiem reģionālajiem centriem. Lielāks ir tikai Vantaa Energy komplekss Helsinku metropoles reģionā. Somijā poligonu loma ir minimizēta. Šāda infrastruktūra ļauj samazināt noglabājamo sadzīves atkritumu daudzumu; iegūt enerģiju; atgūt metālus; izmantot pelnus būvniecībā. Tieši tādēļ Somija ir viena no Eiropas līderēm poligonos noglabājamo sadzīves atkritumu samazināšanā.

Latvijā galvenais joprojām ir šķirošana; poligonu sistēma; bioloģiskā pārstrāde.

Somijas modelis papildus ietver: šķirošana → materiālu pārstrāde → enerģijas ieguve no atlikušajiem atkritumiem → resursu atgūšana no pelniem → CO₂ uztveršana. Tas ir daudz pilnīgāks aprites ekonomikas cikls.

Galvenie dati (2023) Deīņas ES valstīs joprojām poligonos noglabā vairāk nekā 50% sadzīves atkritumu. Tas nozīmē, ka, neskatoties uz ES aprites ekonomikas politiku, daļā Eiropas poligoni joprojām ir galvenais atkritumu apsaimniekošanas veids. 129 kg uz vienu iedzīvotāju tika izmantoti enerģijas ieguvei. Tas parāda Waste-to-Energy nozīmi Eiropas atkritumu apsaimniekošanas sistēmā. 115 kg uz vienu iedzīvotāju tika noglabāti poligonos. Westenergy prezentācijas kontekstā tas tiek uzskatīts par neizmantotu resursu. Eiropai nepieciešamas vēl 41 miljons tonnu jaunas Waste-to-Energy jaudas. Tas ir ļoti nozīmīgs skaitlis. Westenergy pozīcija ir - lai sasniegtu ES mērķus, nepietiks tikai ar šķirošanu un pārstrādi, būs nepieciešamas papildu atkritumu enerģētikas jaudas. **"Katra tonna atkritumu, kas tiek noglabāta poligonā, ir zaudēta iespēja piesārņojuma novēršanai, resursu atgūšanai un oglekļa pārstrādei."**

EKOĀLY- "Gudrā atkritumu apsaimniekošana" jeb "Ekoloģiskais intelekts".

Projekta finansējums: daļēji finansēts no ERAF (ERDF); īstenošanas periods: **2024. gada 1. ceturksnis līdz 2026. gada 4. ceturksnim**. Projektā iesaistīti: Haaga-Helia University of Applied Sciences ; University of Turku; Westenergy

Projekta galvenie mērķi

1. Mākslīgā intelekta izmantošana atkritumu klasifikācijā- videokameras; sensori; attēlu atpazīšana; mašīnmācīšanās algoritmi.

Sistēma automātiski nosaka:

- kādi atkritumi tiek ievesti;
- kāds ir to sastāvs;
- vai šķirošana veikta pareizi.

2. Datu vadīta atkritumu apsaimniekošana

Mērķis: lēmumus pieņemt, balstoties datos.

Piemēram: kur rodas visvairāk atkritumu; kā mainās sastāvs; kur iespējams uzlabot šķirošanu; kur rodas problēmas.

Westenergy projekta daļa

Īpaši interesanta sadaļa. **Vienota automātiska atkritumu kontroles sistēma**

pie iebraukšanas tiek automātiski: fotografēta krava; analizēts saturs; saglabāti dati; identificēti pārkāpumi.

Materiālu pārstrādes uzlabošana

Mērķis: jo precīzāk tiek identificēts atkritumu sastāvs, jo vairāk iespējams: pārstrādāt; atdalīt vērtīgos materiālus; samazināt nepareizi šķirotu atkritumu apjomu.

Idejas, kas varētu būt interesantas Pat bez lielas dedzinātavas nākotnē varētu izmantot:

- AI atkritumu konteineru monitoringu;
- automātisku šķirošanas kvalitātes kontroli;
- foto fiksāciju pie atkritumu pieņemšanas;
- datu analītiku atkritumu plūsmām;
- digitālus pārskatus pašvaldības kapitālsabiedrībām.

Reģiona attīstības formula:

Jūras vējš → Zaļā elektroenerģija → Ūdeņradis → Rūpniecība → Darba vietas → Nodokļi → Labklājība

BotH₂nia Hydrogen Valley

Projekts **BotH₂nia Hydrogen Valley**.

- Somijas rietumu piekraste plāno līdz 2035. gadam saražot aptuveni **450 000 tonnu ūdeņraža gadā (450 kt H₂/a)**.
- Tiek veidota pilna ūdeņraža vērtību ķēde:
 - elektroenerģijas ražošana;
 - elektrolīze;
 - ūdeņraža uzglabāšana;
 - transports;
 - rūpnieciska izmantošana;
 - eksports.

Kartē redzami galvenie attīstības centri: Vaasa, Pietarsaari, Kokkola, Kristiinankaupunki, Raahen, Oulu, Kemi, Tornio. Interesanti, ka ūdeņradis netiek skatīts kā atsevišķs enerģētikas projekts. Tas tiek sasaistīts ar ķīmisko rūpniecību; tērauda ražošanu; ostām; autotransportu; kuģniecību; centralizēto siltumapgādi.

Ziemeļvalstu–Baltijas ūdeņraža koridors

Tiek plānoti vairāki starptautiski ūdeņraža pārvades koridori:

- Nordic Hydrogen Route Bothnian Bay;
- Nordic-Baltic Hydrogen Corridor;
- Baltic Sea Hydrogen Collector.

Īpaši interesants Latvijai ir **Nordic-Baltic Hydrogen Corridor**, kas savieno: Finland → Estonia → Latvia → Lithuania → Poland → Germany. Tas nozīmē, ka Somija jau šobrīd plāno ne tikai ražot ūdeņradi, bet arī eksportēt to Eiropas tirgum.

Ko dara Ostrobotnijas Reģionālā padome? Ostrobotnijas reģionālā pašvaldību apvienība apvieno **14 pašvaldības**. Tās galvenās funkcijas: **Reģionālā attīstība** (konkurētspējas stiprināšana; ilgtermiņa attīstības mērķu noteikšana; investīciju piesaiste.) **Finansējuma piesaiste** (ES fondu līdzekļi; valsts finansējums; projektu koordinācija). **Teritorijas plānošana** (reģionālais plānojums; transporta sistēmu plānošana; jūras teritoriju plānošana). **Kultūra**

(kultūras projektu koordinācija; identitātes stiprināšana; jaunrades atbalsts.) **Starptautiskā sadarbība** (dalība starptautiskajos tīklos; pārstāvēniecība Briselē; ES projektu koordinēšana).

Pori

Trešdiena 10. jūnijs

Pori mēra Lauri Inna ievadvārdi	
Drošība, gatavība ārkārtas situācijām, civilā aizsardzība un kritiskā infrastruktūra, Pori pilsētas drošības vadītājs Tomi Anttila	
 	Adrese: Ilmailuopistontie 226, Pori https://turvallisuukskus.fi/en/,
<i>Pusdienas</i> Rātsnamā, piedalās pilsētas domes priekšsēdētājs Mikael Ropo	
Priekšlasījums par pilsētas tūrismu un mārketingu,- komunikācijas direktore Minna Heikkilä	
Pašvaldības stratēģija un pilsoniskā līdzdalība-partnerības speciāliste Elli- Mari Sulonen	
Diskusija- labklājības un stratēģijas direktors Tomi Lähteenmäki	

Pori ir viena no nozīmīgākajām Somijas rietumkrasta pilsētām, kas atrodas pie Botnijas līča un ir Satakunta reģiona administratīvais centrs. Pilsētu 1558. gadā dibināja Zviedrijas karalis un Somijas hercogs John III of Sweden.

Galvenie fakti

- Iedzīvotāju skaits: apmēram 83 000.
- Viena no vecākajām Somijas pilsētām.
- Atrodas pie Gulf of Bothnia.
- Pilsētas devīze ir "**Deus protector noster**" ("Dievs ir mūsu aizstāvis").
- Pori ir pazīstama visā Eiropā ar Pori Jazz, kas ir viens no lielākajiem un senākajiem džeza festivāliem Eiropā. Tas notiek kopš 1966. gada.
- Yyteri ir viena no iespaidīgākajām smilšu pludmalēm Somijā. Smilšu kāpas un vairāku kilometru gara piekraste atgādina drīzāk Ziemeļjūras piekrasti nekā ierasto Somiju.
- Kirjurinluoto ir pilsētas galvenā atpūtas zona, kur notiek festivāli, koncerti un ģimenes pasākumi.

Ekonomika. Pori tradicionāli ir bijusi ostas pilsēta; enerģētikas un metālapstrādes centrs; nozīmīgs eksporta mezgls Somijas rietumu piekrastē. Īpaši nozīmīga ir Port of Pori, kas apkalpo kravu plūsmas uz Ziemeļeiropu.

Pori ģerbonī attēlots lācis, un lāča simbolika pilsētā sastopama bieži. Tāpēc vietējie mēdz teikt, ka Pori ir "lāču pilsēta".

Pori attīstības redzējums līdz 2030. gadam

- 1. Drošības un gatavības centrs.** Pori atrodas rūpniecisku pārmaiņu vidū. Somijas dalība NATO un ciešāka Rietumu sadarbība rada Pori nozīmīgu lomu valsts drošībā un civilajā gatavībā. Pilsētai pieaug atbildība par visa Satakuntas reģiona attīstību.
- 2. Spēcīga ekonomika un rūpniecība.** Pori ekonomiskā pozīcija ir nostiprinājusies. Pilsētas koncerns rada priekšnoteikumus uzņēmējdarbības izaugsmei. Reģionā ir spēcīga metālapstrāde, aprites ekonomika, automatizācija, robotika. Pori tiek raksturota kā pilsēta, kas daudzos rādītājos virzās uz strauju izaugsmi.
- 3. Nozīmīga Somijas pilsētu vidū.** Pori ir starp Somijas lielākajām pilsētām. Tajā ir aptuveni 8 000 augstskolu studentu. Pilsēta sevi pozicionē kā kultūras, sporta un pasākumu centru. Jūra, upe un upju grīvas teritorijas rada unikālas attīstības iespējas.
- 4. Iedzīvotāju labklājība.** Lielākā daļa iedzīvotāju dzīvo labi. Tomēr galvenie izaicinājumi ir garīgā veselība, vientulība, liekais svars, nepietiekamas fiziskās aktivitātes. Labklājības atšķirības pieaug, līdzīgi kā citviet Somijā. Situāciju plānots uzlabot ar kvalitatīviem pamatpakalpojumiem un brīvā laika iespējām.
- 5. Pori kā valsts izaugsmes dzinējspēks.** Daudzveidīgā rūpniecība, infrastruktūra un atrašanās vieta pie svarīgām izejvielu plūsmām rada lielas iespējas. Stratēģijā uzsvērts, ka 2030. gados Pori būs nozīmīgs Somijas tautsaimniecības izaugsmes veicinātājs. "**Pori ir risinājums.**" Interesanti, ka visa stratēģija ir veidota ļoti koncentrēti ap trim pamatidejām:

1. **Drošība un gatavība.**
2. **Rūpniecība un ekonomiskā izaugsme.**
3. **Iedzīvotāju labklājība.**

Tieši šī saikne starp **NATO, enerģētiku, rūpniecību, ostu un civilās aizsardzības infrastruktūru** pēdējos gados ir padarījusi Pori par vienu no Somijas visstraujāk augošajiem reģionālajiem centriem.

Somijas iekšējās drošības institūcijas

(Suomen sisäisen turvallisuuden viranomaistoimijat)

Valsts līmenis: Ministrijas (*Ministeriö*) ,**Parlaments** (*Eduskunta*)

Drošības dienesti: Policija (*Poliisi*), **Robežsardze** (*Rajavartiolaitos*), **Muita** (*Tulli*)

Labklājības reģioni (21) (*Hyvinvointialue (21)*)

- Veselības aprūpe (*Sairaanhoito*)
- Ugunsdzēsības un glābšanas dienests (*Palolaitos*)
- Sociālā aprūpe (*Sosiaalihuolto*)

Pašvaldības/Pilsētas (292) (*Kunta/kaupunki (292 kpl)*)

Valsts pārvalde un parlaments nosaka politiku un tiesisko regulējumu.

Policija, robežsardze un muita veic operatīvās drošības funkcijas.

Labklājības reģions nodrošina veselības aprūpi, glābšanas dienestu un sociālos pakalpojumus.

292 pašvaldības un pilsētas rūpējas par vietējo drošību, gatavību krīzēm un sabiedrības noturību.

Somijā kopš 2023. gada pašvaldībām vairs nav jānodrošina sociālā aprūpe; veselības aprūpe; glābšanas dienests.

Šīs funkcijas ir nodotas **21 labklājības reģionam**. Pašvaldības saglabā izglītību; teritorijas attīstību; infrastruktūru; uzņēmējdarbības atbalstu; kultūru un sportu; vietējo demokrātiju. Vienlaikus starp pašvaldībām un labklājības reģioniem ir noteikta obligāta **sadarbība (Yhteistyö)**, jo iedzīvotāju drošība un labklājība ir kopīga atbildība.

Pori lielākie drošības riski (*Porin suurimmat turvallisuusriskit*)

- **Upes plūdi**, īpaši ledus iešanas laikā.
 - Varētu radīt vienus no smagākajiem ekonomiskajiem zaudējumiem un apdraudēt cilvēkus Somijā.
- **Somijas pazīstamākais atpūtas pludmales rajons Yyteri**, kas atrodas tieši pie jūras.
 - Vasarā tur uzturas ļoti daudz cilvēku.
- **Plaša rūpniecība**, kur tiek izmantotas un apstrādātas ķīmiskās vielas.
- **Masveida ugunsgrēks** (*Maastopalo*), t.i., meža vai plašas teritorijas ugunsgrēks.
- **Noziedzība ir samazinājusies** (*Rikollisuus vähentynyt*):
 - Salīdzinoši neliela cilvēku grupa izdara lielāko daļu noziedzīgo nodarījumu.
 - Bieži vien likumpārkāpējs un cietušais pieder vienai un tai pašai sociālajai grupai (piemēram, atkarību vielu lietotāji vai jaunieši).

Pori riska izvērtējumā uzmanību piesaista tas, ka starp lielākajiem drošības apdraudējumiem nav minēti militāri draudi vai smaga vardarbīgā noziedzība. Uzsvars ir uz **dabas riskiem** (plūdi, ugunsgrēki). **Rūpnieciskajiem riskiem** (ķīmisko vielu izmantošana). **Lielu cilvēku masu drošību** (Yyteri pludmale). **Sociālajiem riskiem** (atkarības, jauniešu noziedzība). Tas labi raksturo Somijas pieeju drošībai: drošība tiek skatīta ļoti plaši, apvienojot civilās aizsardzības, glābšanas, sociālos un sabiedriskās kārtības aspektus **vienotā sistēmā**.

Pori pilsētas ģerbonī blakus redzamais devīzes teksts “**Deus Protector Noster**” nozīmē: “**Dievs ir mūsu aizstāvis**” jeb “**Dievs, mūsu aizsargs**”.

Pori drošības darba organizācija

1. Plūdu aizsardzība

2. Teritorijas plānošana. Dažādu apbūves veidu izvietojuma plānošana: rūpniecība, tirdzniecība, dzīvojamās ēkas.

3. Būvniecības uzraudzība Izsniedz būvatļaujas. Uzrauga ēku vispārējo drošību.

4. Vides un veselības uzraudzība. Piemēram: ķīmisko vielu uzglabāšanas uzraudzība, sabiedrības veselības uzraudzība, epidēmiju profilakse.

5. Satiksmes drošība. Ātruma ierobežojošie elementi. Ātruma samazināšanas risinājumi. Gājēju pārejas. Satiksmes apli. Luksofori.

6. Ielu un ceļu uzturēšana drošā stāvoklī.

7. Drošības izglītība bērniem. Bērnudārzos un skolās māca: drošību uz ūdens, satiksmes drošību, ugunsdrošību u.c.

8. Sociālā profilakse. Sociālās atstumtības mazināšana. Atkarību profilakse. Vardarbības novēršana.

9. Peldvietu uzraudzība. Glābēju darbs populārās pludmalēs. Piemēram, Yyteri pludmalē.

10. Darbs ar jauniešiem publiskās vietās. Pašvaldības darbinieki dodas uz jauniešu pulcēšanās vietām. Uzklauša jauniešu problēmas. Uzrauga viņu labklājību. Novērš alkohola, narkotiku, vardarbības un nekārtību riskus.

Somijā **drošība netiek uztverta tikai kā policijas vai glābšanas dienestu funkcija.** Drošības politika sākas jau ar teritorijas plānojumu; būvniecības kontroli; sociālo darbu; izglītību; jaunatnes darbu; infrastruktūras uzturēšanu. Pori drošības modelis rāda, ka pašvaldība drošību veido ikdienā, nevis tikai reaģē krīzes brīdī. Tieši sociālās atstumtības, atkarību un jauniešu problēmu profilakse tiek uzskatīta par vienu no svarīgākajiem ilgtermiņa drošības instrumentiem. **Mērķauditorija ir jaunieši un jaunie pieaugušie (18–29 gadi), kuri nav ieguvuši izglītību vai nav iesaistīti darba tirgū, kā arī ir nonākuši ārpus pašvaldības pakalpojumu sasniedzamības loka.** Šī ir tā saucamā **NEET grupa** (*Not in Education, Employment or Training*), kurai Somijas pašvaldībās pievērš īpašu uzmanību drošības un sociālās integrācijas politikā. Ideja ir vienkārša: jo mazāk jauniešu "izkrīt" no izglītības, darba un atbalsta sistēmām, jo mazāki ir noziedzības, atkarību, vardarbības un sociālās atstumtības riski.

Visaptverošs drošības modelis un iesaiste. Darbības modelis, kurā par sabiedrībai vitāli svarīgām funkcijām rūpējas valsts iestādes, uzņēmējdarbības sektors, nevalstiskās organizācijas un iedzīvotāji, sadarbojoties savā starpā. Sabiedrības psiholoģiskā noturība krīzēs. Tas ietver uzticēšanos institūcijām, spēju pretoties dezinformācijai, sabiedrības saliedētību, gatavību palīdzēt līdzcilvēkiem.

Evakuācijas mācības plūdu situācijām. Regulāri tiek organizēti praktiski vingrinājumi. Iedzīvotāji, dienesti un pašvaldība pārbauda gatavību plūdu gadījumiem.

Apkaimes drošības pastaiga- Ļoti interesanta Somijas prakse. Tās laikā pašvaldības darbinieki, policija, iedzīvotāji, dažkārt uzņēmēji kopīgi izstaigā konkrētu pilsētas rajonu un identificē: slikti apgaismotas vietas, bīstamas gājēju pārejas, vandālisma zonas, satiksmes riskus, sociālās problēmas. Pēc tam tiek sagatavots uzlabojumu plāns.

Erilais turvallisusprojektit. Dažādi drošības projekti

Piemēram:

- jauniešu drošība, satiksmes drošība, senioru drošība, kiberdrošība, vardarbības profilakse.

Turvallisuuden harjoittelukeskus → turvallisuuskeskus

Drošības mācību centrs → Drošības centrs

Tas norāda uz drošības infrastruktūras attīstību. Ideja: sākotnēji izveidots mācību un vingrinājumu centrs; vēlāk attīstīts par plašāku drošības kompetences centru.

Kritiskā infrastruktūra(*Kriittinen infrastruktuuri*). **Pori nodrošinātie kritiskās infrastruktūras pakalpojumi** (*Porin tuottamat kriittisten infrastruktuurien palvelut*)

- **Ūdensapgāde un notekūdeņu apsaimniekošana**
(Vesi / jātevesi)
- **Elektroapgāde un siltumapgāde**
(Sähkö / lämpö)
- **Atkritumu apsaimniekošana**
(Jätehuolto)
- **Osta**
(Satama)

Drošības pasākumu pastiprināšana. Drošības prasības tika pastiprinātas jau pirms Covid-19 pandēmijas, un šis process paātrinājās, pasliktinoties starptautiskajai drošības situācijai. Ieviestie pasākumi: **Stingrāka apmeklētāju kontrole.** Ierobežota piekļuve objektiem. Precīzāka apmeklētāju reģistrācija. **Personāla uzticamības pārbaudes.** Darbinieku iepriekšējās darbības un reputācijas izvērtēšana. Piekļuves tiesību kontrole. **Teritoriju norobežošana un uzraudzība.** Žogi. Videonovērošana. Signalizācija. Fiziskā apsardze. **Pastiprināta ēku uzraudzība.** Stingrāka piekļuves kontrole. Regulāras pārbaudes. **Kritisko vietu uzraudzība ēku iekšienē,** piemēram: serveru telpas; vadības centri; elektrosadales mezgli; sūkņu stacijas; automatizācijas sistēmas.

Pori pieeja rāda, ka kritiskās infrastruktūras aizsardzība nav tikai tehnisks jautājums. Tā ietver:

1. **Cilvēkus** (personāla pārbaudes);
2. **Procesus** (apmeklētāju kontrole);
3. **Objektus** (žogi, piekļuves kontrole, apsardze);
4. **Tehnoloģijas** (novērošana, automatizācija, IT sistēmas).

Kritiskā infrastruktūra ir jāaizsargā ne tikai no avārijām, bet arī no ļaunprātīgas ietekmes, sabotāžas, kibernetiskiem uzbrukumiem un piekļuves riskiem.

Gatavībā (krīžu noturībā) ņemamie vērā aspekti: Identificēt lietas, bez kurām pilsēta nevar funkcionēt. Somu pieejas pamatprincips: **Vispirms nosaka, kuras funkcijas ir absolūti kritiskas pilsētas darbībai. Pakalpojumu nepārtrauktība.** Jānodrošina: Personāls (Pietiekams darbinieku skaits. Aizvietošanas plāni. Kritisko amatu nepārtrauktība). Resursi un materiāli (Degviela. Ķīmikālijas. Rezerves daļas. Medicīnas un tehniskie materiāli). Sakaru un datu pārraides sistēmas (Internets. Telefonsakari. Datu tīkli. Kiberdrošība.) **Prognozēšana un nākotnes risku izvērtēšana (Normatīvo aktu izmaiņas-** Jaunas prasības. Jauni pienākumi pašvaldībām. **Iedzīvotāju vecuma struktūra, izglītība un labklājība-** Sabiedrības novecošanās. Darbaspēka pieejamība. Sociālo pakalpojumu pieprasījums. **Vides izmaiņas-** Klimata pārmaiņas. Plūdi. Vētras. Karstuma viļņi. **Politika un ģeopolitika-** "Kas notiek, ja strauji pieaug naftas cena?" Tas var ietekmēt sabiedrisko transportu; komunālos pakalpojumus; būvniecības izmaksas; pašvaldības budžetu.)

Materiālā gatavība- "Tiek identificēti nepieciešamie resursi iespējamam traucējumam un izveidoti krājumi." Praktiski tas nozīmē: rezerves ģeneratori; degvielas rezerves; dzeramā ūdens rezerves; ķīmikāliju rezerves; sakaru aprīkojums; rezerves IT iekārtas.

Mācības. Ļoti svarīgs Somijas princips: **Plāns pats par sevi nav gatavība. Gatavība sākas tad, kad plāns ir pārbaudīts mācībās.** Tāpēc regulāri tiek organizētas evakuācijas mācības; plūdu mācības; kibernetisku mācības; krīzes vadības vingrinājumi; kritiskās infrastruktūras darbības pārbaudes.

Gatavība krīzēm nav tikai reakcija uz notikumu, bet nepārtraukts process, kurā identificē kritiskās funkcijas, prognozē riskus, veido rezerves un regulāri trenējas.

Civilās aizsardzības principi (kara situācijā- kā Somijā tiek organizēta iedzīvotāju evakuācija un uzņemšana kara vai ārkārtas situācijās.

Parlaments izsludina ārkārtas apstākļus, kuru laikā valsts institūcijas iegūst papildu pilnvaras un pienākumus.

Iekšlietu ministrija vai pēkšņas krīzes situācijā armija nosaka evakuējamās teritorijas un nosaka, uz kuriem iedzīvotāji tiek pārvietoti.

Glābšanas dienests vada evakuācijas procesu. Tas ietver evakuācijas organizēšanu; transporta koordinēšanu; drošības nodrošināšanu.

Sociālais dienests organizē evakuācijas punktus, kuros evakuētie uzturas pirmās dažas dienas. Praktiski: pagaidu izmitināšana; pārtika; medicīniskā palīdzība; pirmās nepieciešamības preces.

Pašvaldība nodrošina pārvietoto personu ilgtermiņa uzņemšanu un pakalpojumus, piemēram, mājokli, skolu un citus pakalpojumus. Tas nozīmē dzīvesvietas nodrošināšanu; bērnu uzņemšanu skolās; sociālo atbalstu; integrāciju vietējā kopienā.

Somijā praktiski nav lielu publisku patvertņu, izņemot Helsinkus un Kuopio. Tas nozīmē, ka Somijas modelis galvenokārt balstās nevis uz milzīgām centralizētām patvertnēm, bet uz daudzām mazākām patvertnēm pie ēkām. **Patvertnes tiek izbūvētas vienlaikus ar ēku celtniecību un ir saistītas ar konkrēto ēku.** Šīs patvertnes paredzētas ēkas iedzīvotājiem; darbiniekiem; ēkas lietotājiem. Piemēram: dzīvojamās mājas; biroju ēkas; darba vietas.

Patvertne ir obligāta dzīvojamām, biroju un tirdzniecības ēkām, kuru platība pārsniedz 1200 m²; rūpniecības, sporta un kultūras ēkām, kuru platība pārsniedz 1500 m². Piemēram: teātri; koncertzāles; sporta halles; rūpnīcas. **Kā patvertnes tiek izmantotas ikdienā? Patvertnes parasti kalpo kā noliktavas vai citas saimnieciskas telpas.** Tās nestāv tukšas. **Patvertnei jābūt pilnībā sagatavotai lietošanai ne vēlāk kā 72 stundu laikā pēc attiecīgā rīkojuma saņemšanas.** Tas ir viens no Somijas civilās aizsardzības pamatprincipiem. Somijas modelis nav balstīts uz dažām ļoti lielām patvertnēm. Tas balstās uz tūkstošiem decentralizētu patvertņu- pienākumu tās izbūvēt jau ēkas projektēšanas stadijā, regulāru uzturēšanu, iespēju 72 stundu laikā pārvērst ikdienas telpas par pilnvērtīgām patvertnēm. **Civilās aizsardzības infrastruktūru ir daudz vieglāk uzturēt, ja tā ikdienā tiek izmantota saimnieciskām vajadzībām.**

Pori pilsēta kā zīmols

- Pori nav neitrāla pilsēta. Tā izraisa spēcīgu emocionālu reakciju. Galvenā ideja: **"Pori gets under your skin"** jeb **"Pori ielien zem ādas"**.
- Zīmols ir veidots, balstoties uz:
 - **autentiskumu;**
 - **kontrastiem** (pilsētvide pret dabu, skarbums pret sirsnību);
 - **spēcīgu emocionālu saikni ar cilvēkiem.**
- **"Pori ir medijs"** – pati pilsēta rada stāstus, saturu un pieredzes.

Nevis reklamēt, bet radīt emocijas. Pori apzināti necenšas būt "visiem patīkama". Viņi pieņem, ka daļai cilvēku pilsēta ļoti patiks, bet daļai ne. Rezultātā veidojas spēcīgāks zīmols.

Kontrasti kā priekšrocība. Pori necenšas slēpt savas īpatnības. Tieši pretēji: jūra un rūpniecība; daba un pilsēta; ziemeļnieciska atturība un viesmīlība.

Pilsēta kā medijs

Ļoti vērtīga ideja. Pori uzskata, ka komunikācijas uzdevums nav tikai publicēt ziņas sociālajos tīklos. Pati pilsēta rada saturu: festivāli; notikumi; neparasti cilvēki; pilsētvides objekti; vietējie stāsti. Tādējādi pilsēta kļūst par nepārtrauktu satura avotu.

Reklāmas plakāts- "Patiešām dīvaina, absolūti unikāla." Tas ir ļoti neparasts pašvaldības sauklis. Tā vietā, lai teiktu "skaista" vai "viesmīlīga", Pori izmanto vārdu **"dīvaina"**, pārvēršot to par priekšrocību. Šis ir labs piemērs, kā pilsēta veido atšķirīgu identitāti, nevis mēģina līdzināties citām pilsētām.

Stratēģiska pieeja mārketingam

Integrēta mārketinga komunikācija: Komunikācija + mārketing + tūrisms + pasākumi - ir apvienoti vienā struktūrvienībā.

Galvenās mārketinga mērķgrupas

- Iedzīvotāji (piesaistīšana un noturēšana)
- Tūristi (vietējie un ārvalstu)
- Investori un uzņēmējdarbības vide

Mārketinga instrumenti

- Maksas, nopelnītie un pašu mediji (Paid + Earned + Owned Media)
- Digitālās kampaņas
- Sabiedriskās attiecības un sadarbība ar influenceriem
- Atpazīstamība caur pasākumiem
- Partnerību mārketinga

Iedzīvotājs ir pirmais klients. Ļoti interesanti, ka saraksta pirmajā vietā ir: **Residents (attraction + retention)** nevis tūristi. Tas nozīmē: piesaistīt jaunus iedzīvotājus un noturēt esošos. Daudzas pašvaldības komunikācijā koncentrējas uz pasākumu reklamēšanu, bet Pori uzdod jautājumu: *"Kāpēc cilvēkam šeit dzīvot?"*

Investoru mārketinga ir vienā sistēmā

Pori nešķir pilsētas tēlu; tūrisma; investīciju piesaisti. Viņi uzskata, ka visi redz vienu un to pašu zīmolu. Tas ir svarīgs secinājums: ja pilsēta ir pievilcīga dzīvošanai, tā kļūst pievilcīgāka arī uzņēmējiem.

Pasākumi kā mārketinga instruments. Pori pasākumus neuztver tikai kā kultūras aktivitāti. Pasākums ir reklāma; mediju notikums; tūrisma produkts; investīcija pilsētas tēlā. Tas ir raksturīgi daudzām Somijas pašvaldībām. **Mārketinga nav reklāmas nodaļa.** Pori skatījumā mārketinga ir pilsētas attīstības instruments, kas vienlaikus piesaista iedzīvotājus; veicina tūrisma; palīdz uzņēmējdarbībai; stiprina pilsētas identitāti.

"Sveiki, es esmu Pori Sans. Ikviens var mani lejupielādēt un rakstīt ar mani." - Ko tas nozīmē? Pori pilsēta īpaši izveidojusi burtveidolu (fontu) "Pori Sans" Ideja ir ļoti vienkārša, bet stratēģiski gudra: pilsētai ir savs fonts; tas ir publiski pieejams; to var izmantot iedzīvotāji, uzņēmumi, organizācijas, pasākumu rīkotāji; tādējādi pilsētas vizuālā identitāte izplatās pati no sevis. Faktiski Pori saka: "Mūsu zīmols nepieder tikai pašvaldībai. Tas pieder visai pilsētai.

Kāpēc tas ir gudrs risinājums? Parasti pašvaldības zīmolu grāmatas nosaka, ko drīkst; ko nedrīkst; kādu logo izmantot; kādas krāsas lietot. Pori iet citu ceļu. Viņi rada instrumentus, kurus cilvēki paši grib izmantot. Rezultāts: pilsētas zīmols kļūst dzīvs; uzņēmēji kļūst par zīmola vēstnešiem; pasākumi izskatās vienotā stilā; nav nepieciešama stingra administratīvā kontrole. Pori pieeja ir: **"Padarīt zīmolu viegli lietojamu."** Nevis sargāt zīmolu kā muzeja eksponātu, bet ļaut tam dzīvot pilsētā.

Interesanta nianse- foto redzams arī Pori ģerbonis ar devīzi: **"Deus Protector Noster"** ("Dievs ir mūsu aizstāvis" jeb **"Dievs, mūsu aizbildnis"** Šī pati devīze ir vēsturiski saistīta ar Pori pilsētu jau vairākus gadsimtus. Līdz šim prezentācijā veidojas ļoti konsekventa pieeja: Pori nav "neitrāla" pilsēta. Pori rada emocijas. Pilsēta ir medijs. Komunikācija, tūrisms un pasākumi darbojas kopā. Zīmols pieder visai kopienai, ne tikai pašvaldībai. Tas jau sāk izskatīties nevis pēc tūrisma prezentācijas, bet pēc pilnvērtīgas vietzīmolveidības (place branding) stratēģijas.

Pori mārketinga filozofija. Emocionālā ietekme ir svarīgāka par tradicionālo reklāmu Saturs ir veidots, lai iesaistītos sarunās; izraisītu reakcijas; veidotu ilgtermiņa attiecības ar pilsētu. Komunikāciju vadošās pamatvērtības: Atvērtība. Mīlestība. Drosme

Kāpēc Pori izceļas? Ierobežots budžets, tādēļ nepieciešama augsta radošuma pakāpe, nevis lieli reklāmas pirkumi. Mērķis: panākt, lai cilvēki runā par Pori. Stratēģija: humors, pašironija un emocionāla stāstu veidošana.

Pilsētas plaukst, ja tās piesaista uzmanību. Pori cenšas to sasniegt ar drosmīgu rīcību.

Somijas pieeja pilsētu mārketingam.

1. Mērķis nav informēt. Mērķis ir panākt reakciju. Tradicionālā pašvaldības komunikācija bieži darbojas pēc principa: "Mēs publicējam informāciju." Pori pieeja ir cita: "Vai cilvēki par to runās?" Tas ir būtisks domāšanas pagrieziens

2. Ierobežots budžets nav šķērslis. Pori atklāti atzīst: **"Mums nav liela budžeta."** Tādēļ viņi iegulda idejās; radošumā; neparastās kampaņās; stāstos. Nevis reklāmas laukumu iepirkumos.

3. Pašironija kā instruments. Daudzas pašvaldības komunikācijā cenšas izskatīties nopietnas; korektas; perfektas. Pori dara pretējo. Iepriekš redzētais sauklis: "Patiešām dīvaina. Absolūti unikāla." ir klasisks pašironijas piemērs. Tas padara pilsētu cilvēcīgāku un vieglāk pamanāmu.

4. Uzmanība ir galvenā valūta. "Pilsētas plaukst no uzmanības." Pori uzskata, ka investīcijas seko atpazīstamībai; tūristi seko atpazīstamībai; jauni iedzīvotāji seko atpazīstamībai. Tāpēc pirmais uzdevums ir kļūt pamanāmiem.

Praktisks piemērs (iedzīvotāju mārketingš)

Kampaņas piemērs: *Porittajat 2026* (aptuveni: "*Pori savedēji*" vai "*Pori sapārotāji*")

Koncepcija: Iepriekšējais "attiecību konsultants" ir devies pensijā, un pilsētai bija nepieciešami spēcīgāki līdzekļi pievilcības un iedzīvotāju skaita palielināšanai. Kampaņā darbojas humoristisks duets, kas ir gatavs darīt jebko, lai piesaistītu jaunus iedzīvotājus Pori. Kampaņas elementi: humoristisks video saturs; drosmīga pašvaldību mārketinga parodija; saturs un komunikācijas kanāli īpaši pielāgoti jaunākai auditorijai. **Rezultāti (pēc vienas nedēļas)**

- 1,5 miljoni skatījumu (publiskoti tikai 2 no 6 video);
- spēcīga emocionālā iesaiste;
- straujš sociālo tīklu sekotāju pieaugums;
- veiksmīga pilsētas TikTok konta atklāšana.

Šeit jau redzama ļoti apzināta pāreja no tradicionālās pašvaldību komunikācijas uz izklaides formāta komunikāciju. Pori faktiski saka: "Ja vēlamies sasniegt jaunus cilvēkus, mums jārunā viņu valodā". Tāpēc prezentācijā redzami tieši vairāk atgādina sociālo tīklu influencerus; komēdiju seriālu personāžus; interneta satura veidotājus; nevis pašvaldības amatpersonas

Pārsteidzošais rezultāts- 1,5 miljoni skatījumu. Salīdzinājumam: Pori iedzīvotāju skaits ir apmēram 80 000. Tas nozīmē, ka kampaņa sasniedza auditoriju, kas ir daudzkārt lielāka par pašas pilsētas iedzīvotāju skaitu. Tas apliecina iepriekšējā slaidā pausto domu: Mērķis nav reklamēt Pori. Mērķis ir panākt, lai cilvēki runā par Pori.

Pori nemārkētē pilsētu. Pori mārkētē sajūtu, ka esi daļa no Pori. Tieši tāpēc viņu kampaņas ir emocionālas, nevis informatīvas, un tāpēc tās spēj sasniegt auditoriju, kas daudzkārt pārsniedz pašas pilsētas iedzīvotāju skaitu.

Kampaņas piemērs: *Porisuhdeneuvoja 2022*

("Pori attiecību konsultants" jeb "Pori attiecību terapeits")

Koncepcija:

Cilvēkiem ir attiecības ar Pori pilsētu. Kampaņa šo ideju pārvērta izdomātā terapijas konsultāciju formātā.

Kampaņas elementi:

- humoristisks video saturs;
- drosmīgi elementi, parodējot reālu politisko vadību (mēram līdzīgs tēls);
- emocionāla stāstu veidošana un satīra.

Rezultāts:

- ļoti augsta atpazīstamība;
- spēcīga emocionālā iesaiste.

Pori iepriekš definēja savu galveno domu: "People have a relationship with Pori." "Cilvēkiem ir attiecības ar Pori." Tad viņi šo domu burtiski pārvērta mārketinga kampaņā. Ideja: Ja cilvēkiem ir attiecības ar pilsētu, tad reizēm šīs attiecības ir mīlestības pilnas, sarežģītas, pretrunīgas, emocionālas. Tieši tāpat kā attiecības starp cilvēkiem. Tāpēc tika radīts "attiecību konsultants", kurš palīdz "sakārtot attiecības ar Pori".

Kāpēc šī kampaņa strādāja? Tā nerunāja par infrastruktūru Nebija stāsta par ielām; kanalizāciju; investīcijām; dokumentiem. Tika runāts par emocijām. Cilvēki atceras emocijas daudz ilgāk nekā faktus. **Tā ļāva**

pasmieties par sevi Pori nepozicionē sevi kā ideālu pilsētu. Viņi saka: "Jā, mēs zinām, ka mums ir savi trūkumi." Tieši tas rada uzticēšanos. **Tā iesaistīja iedzīvotājus.** Svarīgi saprast: Šī nebija tūrisma kampaņa. Tā bija iedzīvotāju identitātes kampaņa; piederības sajūtas stiprināšana; vietējā patriotisma veicināšana.

Pori formula: **Autentiskums + drosme + humors + pašironija + vietējais lepnums = spēcīgs pilsētas zīmols.** Viņi gandrīz nemaz nerunā par reklāmu klasiskajā izpratnē. Viņi rada stāstus, kuros cilvēki vēlas iesaistīties. Tas ir viens no modernākajiem pašvaldību mārketinga virzieniem Eiropā, jo iedzīvotāji tiek uzskatīti nevis par auditoriju, bet par pilsētas zīmola līdzautoriem.

Tūrisma un pasākumu ceļa karte

- Ilgttermiņa ceļa karte tūrisma un pasākumu attīstībai (2025–2030)
- Vīzija: veidot uz izaugsmi orientētu, pieredzēs balstītu galamērķi
- Mērķis: stiprināt Pori kā unikālas piekrastes pilsētas pozīcijas
- Palielināt starptautisko un vietējo atpazīstamību
- Galvenais uzvars: pārvērst stratēģiju konkrētās pieredzēs un saturā

Pori neuzskata tūrismu par atsevišķu nozari. Tūrisms ir instruments pilsētas atpazīstamības un attīstības veicināšanai.

"Pieredzēs balstīts galamērķis." Tas nozīmē, ka tūristam jāatceras, ko viņš jutis, ko piedzīvojis, ko stāstīs draugiem pēc atgriešanās. Nevis tikai tas, ko viņš redzējis.

Nevis "Piejūras pilsēta", bet: **"Atšķirīga piekrastes pilsēta."** Pori ļoti apzināti cenšas izvairīties no vispārīgiem tūrisma saukļiem. Viņi nemēģina sacensties ar citām Somijas piekrastes pilsētām par to, kurai ir skaistāka pludmale. Viņi cenšas būt atšķirīgi.

"Pārvērst stratēģiju konkrētās pieredzēs un saturā." Pori uzdod nākamo jautājumu: "Kā tas izskatīsies cilvēka telefonā?" Ja stratēģiju nevar pārvērst stāstā; video; pasākumā; piedzīvojumā; sociālo tīklu saturā, tad tā vēl nav kļuvusi par tūrisma produktu.

Tūrisma stratēģija nav dokuments. Tūrisma stratēģija ir stāstu, pieredžu un pasākumu sistēma.

Pori modeli secība ir šāda: **Identitāte → stāsts → saturs → pieredze → tūrists → ekonomiskais ieguvums.** Tas ir daudz tuvāk mūsdienu galamērķu mārketingam nekā tradicionālā pieeja "uzbūvēsim objektu un gaidīsim apmeklētājus".

Galvenie izaugsmes virzieni: Starptautiskais tūrisms (Individuālie ceļotāji un tūristu grupas. Galvenais fokuss uz vasaras sezonu (maijs–septembris). **Centieni palielināt tūrismu visa gada garumā** (Piemēram, attīstot daudzfunkcionālu pasākumu norises vietu, kas darbotos visu gadu.) **Konkurētspējīgā pozicionēšana** (Ilgtspējīgs piekrastes galamērķis. Bagāts kultūras piedāvājums un spēcīgs pasākumu kalendārs.) **Izaugsmi atbalsta:** Digitālais mārketinga. Sabiedriskās attiecības un publicitāte medijos. Partnerības ar tūroperatoriem. **Pori ļoti labi apzinās savu sezonālītāti. Galvenā problēma ir ziema** Tāpēc tiek runāts par pasākumu infrastruktūru; konferencēm; kultūras notikumiem; iekštelpu aktivitātēm. Nevis tikai par pludmali. **Pori sevi nepārdod tikai ar dabu** Konkurētspējas priekšrocības ir piekraste, kultūra, pasākumi. Pori modelis ir: **Daba + kultūra + notikumi = tūrisma produkts.** **Tūroperatoru partnerības** Pori negaida, ka tūristi paši atradīs pilsētu. Viņi sadarbojas ar Somijas tūrisma operatoriem; ārvalstu tūrisma aģentūrām; grupu braucienu organizatoriem. Tādējādi Pori tiek iekļauta jau gatavos maršrutos.

Interesanta detaļa fotoattēlā

Kreisajā pusē redzama slavenā **Yyteri pludmale** pie Pori.

Tā ir viena no garākajām un pazīstamākajām smilšu pludmalēm Somijā, un tieši Yyteri ir viens no galvenajiem Pori tūrisma "enkuriem". Tomēr prezentācijā redzams, ka pati pilsēta cenšas nebūt atkarīga tikai no pludmales, bet veidot daudz plašāku stāstu par kultūru, pasākumiem un dzīvesveidu. Tas ļoti labi sasaucas ar iepriekšējo slaidu galveno domu: **pieredze ir svarīgāka par objektu. Pasākumi ir galvenais virzītājspēks**: Atpazīstamībai, tūrismam, pilsētas tēlam **Galvenie vadošie pasākumi**: Pori Jazz un SuomiAreena **Liela mēroga pasākumi piesaista** ievērojamu auditoriju; starptautisku uzmanību. **Stratēģija**: pasākumus izmantot kā mediju platformas pilsētas zīmola stiprināšanai. **Pasākumi nav pašmērķis, bet pasākumi ir medijs**. "Mums ir pasākums." Vietā- "Ko šis pasākums stāsta par Pori?"

Pori Jazz kā pilsētas vēstnesis

Pori Jazz ir viens no pazīstamākajiem džeza festivāliem Ziemeļeiropā. Taču Pori skatījumā tas nav tikai mūzikas festivāls. Tas ir pilsētas starptautiskās atpazīstamības instruments; mediju uzmanības magnēts; iemesls pirmoreiz atbraukt uz Pori.

Suomi Areena kā politiskais un sabiedriskais forums

SuomiAreena ir Somijas mēroga diskusiju un sabiedrisko debašu festivāls. Praktiski tas nozīmē, ka vairākas dienas Pori kļūst par vietu, kur ierodas politiķi; uzņēmēji; medijs; sabiedrības līderi. Tas rada milzīgu publicitātes efektu, kuru ar reklāmas budžetu būtu grūti nopirkt. Katrs pasākums ir vēl viens stāsts par pilsētu. **"Nerīko pasākumu tikai tāpēc, lai tas notiktu. Rīko pasākumu, lai tas stāstītu stāstu par pilsētu."**

Yyteri – dabas mīļotājiem

Yyteri Beach ir pirmais tūrisma galamērķis Somijā, kas saņēmis starptautisko **Blue Flag** kvalitātes sertifikātu. **Galvenie akcenti**: 3 kilometri smilšainas pludmales, ko ieskauj meži. Daļa no Bothnian Sea National Park. Iespēja baudīt unikālu un mierpilnu dabu. Putnu vērošanas torņi un skatu platformas. Aptuveni 30 km dažādu pastaigu taku. Ugunsgraužu un atpūtas vietas. Pirmajā brīdī šķiet, ka tiek reklamēta pludmale. Pori uzsver mežus, putnu vērošanu, pastaigu takas, ugunsgraužu vietas, nacionālo parku. Tas liecina, ka Yyteri tiek pozicionēta nevis kā "pludmales kūrorts", bet kā **dabas pieredzes teritorija**. Pludmale Somijā pilnvērtīgi darbojas tikai dažus mēnešus gadā. Savukārt pārgājieni, dabas tūrisms, putnu vērošana, fotografēšana, velobraucieni darbojas daudz ilgākā sezonā. Tādējādi

viens objekts rada tūrisma plūsmu gandrīz visa gada garumā. Tas ļoti labi atbilst mūsdienu Ziemeļeiropas tūrisma tendencēm, kur cilvēki arvien biežāk meklē nevis atrakcijas, bet kvalitatīvu atpūtu dabā.

Kirjurinluoto sala. Pori centrālais parks un daļa no Nacionālā pilsētas parka.

Galvenie akcenti: 5 minūšu gājiens no pilsētas centra. Pelle Hermannī bērnu rotaļu laukums ir gandrīz 5 futbola laukumu lielumā. Vasarā Kirjurinluoto dzīvo alpakas, kazas, pāvi un citi dzīvnieki. Daudz skaistu piknika vietu. Plašas sporta aktivitāšu iespējas. Takas un pastaigu maršruti dabas mierā. Restorāni un kafejnīcas dabas vidē. **Lielākais parks nav tikai parks.** Tas ir tūrisma objekts; ģimeņu atpūtas vieta; sporta zona; pasākumu teritorija; dabas teritorija; pilsētas vizītkarte. Pori īpaši uzsver: "5 minūšu gājiens no centra." Tas nozīmē, ka viņi pārdod nevis pašu parku, bet **pieejamību**.

Pilsētu neveido objekti. Pilsētu veido tas, ko cilvēki tajā dara.

Villa Mairea- Modernisma arhitektūras pērle, ko projektējis pasauleslavenais arhitekts Alvar Aalto. Villa ir viens no veiksmīgākajiem modernisma arhitektūras paraugiem pasaulē. Pieejamas mākslas, arhitektūras un dizaina ekskursijas grupām un individuāliem apmeklētājiem. Tagad parādās vēl viena auditorija: **Dizaina un arhitektūras tūristi** un - "Šeit ir pasaules līmeņa stāsts." Tieši tāpēc centrā ir nevis pati villa, bet fakts, ka to radījis viens no pasaulē pazīstamākajiem Somijas arhitektiem.

Veidi, kā iedzīvotāji var ietekmēt lēmumus

Tradicionālie līdzdalības veidi

- Piedalīšanās vēlēšanās
- Pilsoņu iniciatīvu iesniegšana
- Rakstisku priekšlikumu un viedokļu iesniegšana par pilsētas plānošanas dokumentiem
- Darbība Jauniešu domē, Cilvēku ar invaliditāti konsultatīvajā padomē un Senioru padomē

Pori uzsver, ka līdzdalība neaprobežojas tikai ar līdzdalības budžetu. Sistēma balstās uz četriem klasiskajiem pīlāriem: **Pārstāvnieciskā demokrātija** (Vēlēšanas) **Tiešā demokrātija** (Iedzīvotāju iniciatīvas un petīcijas) **Līdzdalība plānošanā** (Iespēja iesniegt viedokļus par teritorijas plānojumiem, attīstības programmām un projektiem) **Pasātīvās konsultatīvās padomes** (Jauniešu, senioru un personu ar invaliditāti interešu pārstāvība). Somijā tie bieži darbojas kā vienota sistēma, kur pašvaldība aktīvi mudina iedzīvotājus iesaistīties, nevis tikai formāli nodrošina šādu iespēju.

"Ikdienas līdzdalība": Aptaujas; Publiskās diskusijas un pasākumi

Ikdienas līdzdalība notiek nepārtraukti:

- regulāras aptaujas;
- tematiskas diskusijas;
- tikšanās ar iedzīvotājiem;
- pasākumi mikrorajonos;
- viedokļu uzklaušanās pirms lēmumu pieņemšanas.

Faktiski Pori cenšas panākt, lai iedzīvotāju iesaiste nebūtu tikai juridiska formalitāte, bet gan nepārtraukts dialogs starp pašvaldību un sabiedrību.

Līdzdalības budžets ir tikai viens instruments. Pori sistēmā daudz lielāka nozīme ir regulārām aptaujām un diskusijām, jo tās aptver daudz vairāk cilvēku; ir lētākas; sniedz ātrāku atgriezenisko saiti; palīdz novērst konfliktus pirms projektu īstenošanas. Tā ir pieeja: **"vispirms runājam, pēc tam lemjam"**, nevis **"vispirms izstrādājam projektu, pēc tam sabiedrībai paziņojam"**.

"Katrs iedzīvotājs ir savas pilsētas eksperts" vai **"Katrs iedzīvotājs vislabāk pārzina savu pilsētu."**

Pori pieņem, ka cilvēks, kurš ikdienā dzīvo konkrētā apkaimē; vecāki, kuri ved bērnus uz skolu; cilvēks ar kustību traucējumiem; velobraucējs; seniors; bērns; redz problēmas un iespējas, kuras pašvaldības speciālisti kabinetos ne vienmēr pamana. Tādēļ iedzīvotāju iesaiste nav tikai demokrātijas formalitāte, bet gan zināšanu iegūšanas veids

Turku. Ceturtdiena 11. jūnijs

Pilsētu attīstība un ieguldījumi sabiedriskajā transportā Timo Hintsanens	
Turku pašreizējā organizācija un atbildības jomas (pilsētas jaunās atbildības jomas, nedaudz par nodarbinātību un ekonomiku) Björns Grönholms (9.prezentācija)	
Reģiona loma Dienvidsomijā, ieskaitot reģionālo transportu - Riikka Leskinena (10.prezentācija)	
Izglītība – bērnu un jauniešu situācija Turku 2026. gadā- Krista Lahtinena (11.prezentācija)	
Kultūras loma augošā pilsētā- Hilla Tuominena(12.prezentācija)	
Ekskursija un iepazīšanās ar sabiedrisko transportu ilgtspējas perspektīvā (elektriskie un biogāzes autobusi), velosatiksmes infrastruktūra, plānojums un gājējiem draudzīga pilsētvide, t.i., ar pāreju uz zaļo ekonomiku saistītie aspekti. Turku pilsētas gids un attīstības nodaļas speciāliste Stella Aaltonena	Mākslas nams, Nunnakatu 4

"Towards 800th Anniversary: Urban Futures of the City of Turku"

(*Preiž 800 gadu jubilejai: Turku pilsētas nākotnes attīstības perspektīvas*)

Turku gatavojas savai **800 gadu jubilejai 2029. gadā**. Šādos projektos Somijas pilsētas parasti izstrādā ilgtermiņa attīstības vīziju: pilsētas centra attīstība; mājokļu būvniecība; uzņēmējdarbības teritorijas; ostas un loģistikas attīstība; klimata neitralitāte; sabiedriskais transports un veloinfrastruktūra; iedzīvotāju piesaiste un talantu noturēšana; digitalizācija un "viedās pilsētas" risinājumi.

Turku pēdējos gados īpaši uzsver **Baltijas jūras reģiona metropoles lomu, ostas un kuģubūves industriju**, universitāšu un inovāciju ekosistēmu, jaunu dzīvojamo rajonu attīstību gar Aurajoki un ostas teritorijā.

Turku iedzīvotāji

- Oficiālais Turku pilsētas iedzīvotāju skaits ir **vairāk nekā 210 000**.
- Turku ir **divvalodīga pilsēta**, un **5,5 % iedzīvotāju zviedru valoda ir dzimtā valoda**.
- **12 % iedzīvotāju runā citās valodās**, nevis somu vai zviedru valodā. Pilsētas teritorijā dzīvo **vairāk nekā 100 dažādu tautību pārstāvji**.
- Ar aptuveni **6500 darbiniekiem** Turku pilsētas organizācija ir viens no lielākajiem darba devējiem reģionā.

Ko somi ar šo uzsver? Tasparasti tiek izmantots, lai parādītu: Turku kā starptautisku un atvērtu pilsētu. Daudzveidīgu darbaspēku un iedzīvotāju sastāvu. Pašvaldības lomu kā lielam darba devējam. Pamatojumu nākotnes investīcijām mājokļos, izglītībā un transportā.

Stratēģija ar četriem tematiskajiem fokusi

1. Pārvaldīta izaugsme. Pilsēta apzināti veicina iedzīvotāju skaita un ekonomikas izaugsmi, vienlaikus nodrošinot ilgtspējīgu attīstību un jaunas iespējas.

2. Kopienas ilgtspēja. Stiprināt iedzīvotāju labklājību un līdzdalību. Veidot vidi, kurā labi dzīvo gan bērni un jaunieši, gan seni.

3. Kvalitatīva pilsētas dzīve. Radīt pievilcīgu ikdienas vidi, attīstīt pilsētvidi, pakalpojumus, kultūru, rekreāciju un dzīves kvalitāti.

4. Līderība, kas balstīta dabā. Veidot pilsētu kā klimata un vides ilgtspējas līderi, izmantojot dabas vērtības un videi draudzīgus risinājumus.

Turku stratēģija nav organizēta pa nozarēm: Tā vietā visa attīstība pakārtota 4 lielām tēmām: Izaugsme. Ilgtspējīga kopiena. Dzīves kvalitāte. Vide un klimats. Tas ļauj katru projektu vērtēt pēc jautājuma: "*Kuram stratēģiskajam mērķim tas kalpo?*"

Cilvēki → Izaugsme → 2040. gada vīzija → 4 stratēģiskie virzieni.

Tieši šādi šobrīd daudzas Somijas pilsētas veido savas attīstības stratēģijas, atsakoties no tradicionālā "nodaļu un funkciju" plānošanas modeļa un pārejot uz dažiem skaidriem, viegli komunicējamiem mērķiem. Tas ir labs piemērs arī Latvijas pašvaldību attīstības stratēģiju pārskatīšanai nākamajā plānošanas ciklā.

Politisko lēmumu pieņemšanas struktūra

Augstākais līmenis- Pilsētas dome (City Council) Priekšsēdētāja: Kaija Hartiala

Pilsētas valde (City Board) Priekšsēdētāja: Piia Elo

Atsevišķi darbojas:

- Audit Committee (Revīzijas komisija)
- Central Election Committee (Vēlēšanu komisija)

Tie ir tieši pakļauti politiskajai struktūrai.

Nozaru komitejas:

Vides un pilsētvides komiteja atbild par teritorijas plānošanu, transportu, infrastruktūru, vidi.

Bērnu un jauniešu pakalpojumu komiteja atbild par izglītību, jaunatnes darbu, bērnu pakalpojumiem.

Kultūras komiteja atbild par kultūras iestādēm, bibliotēkām, muzejiem, kultūras pasākumiem.

Sporta komiteja atbild par sporta infrastruktūru, sporta attīstību.

Zviedru valodas bērnu un jauniešu pakalpojumu komiteja- šāda komiteja Somijas divvalodīgajās pilsētās ir samērā izplatīta.

Būvniecības un atļauju komiteja atbild par būvvaldēm, atļaujām, uzraudzību.

Reģionālā sadarbība

Dienvidrietumu Somijas atkritumu apsaimniekošanas komiteja

Turku reģiona sabiedriskā transporta komiteja

Nodarbinātības reģiona komiteja

Tas liecina, ka vairākas funkcijas tiek organizētas nevis vienas pilsētas, bet visa reģiona līmenī.

Somijā transports, atkritumu apsaimniekošana, nodarbinātība arvien biežāk tiek pārvaldīti starppašvaldību sadarbības formā.

Dome nosaka virzienu, Valde koordinē politiku, komitejas pārvalda nozares, bet daļa pakalpojumu tiek organizēta visa reģiona mērogā. Tas ir viens no skaidrāk strukturētajiem pašvaldību pārvaldības modeļiem Ziemeļvalstīs, īpaši pilsētām ar 200 000+ iedzīvotājiem.

Somijas spēcīgākais dzīvības zinātņu (Life Science) klasteris

- **95 % Somijas diagnostisko zāļu izstrādes** notiek šeit.
- **75 % Somijas farmācijas eksporta** nāk no šī reģiona.
- **21 no 23 jaunām zālēm**, kas Somijā ieviestas tirgū, ir izstrādātas Turku reģionā.
- Turku atrodas **valsts zāļu ražošanas centrs**.
- Reģionā darbojas **vairāk nekā 100 dzīvības zinātņu un veselības tehnoloģiju uzņēmumu**.

Ko tas patiesībā nozīmē?

Turku nav tikai vēsturiskā Somijas galvaspilsēta, universitāšu pilsēta, ostas pilsēta. Turku ir kļuvusi par **Somijas farmācijas, biotehnoloģiju un veselības tehnoloģiju galvaspilsētu**. Biotehnoloģijas, farmācija, medicīnas tehnoloģijas un pētniecība veido vienu savstarpēji saistītu ekosistēmu. 42 600 studentu, University of Turku, Åbo Akademi, Turku University of Applied Sciences

Universitātes → Pētniecība → Start-up uzņēmumi → Farmācija → Eksports → Darba vietas

Tas ir klasisks Somijas inovāciju modelis Turku piemērs rāda, ka pilsētas ilgtermiņa attīstība nav balstīta uz mēģinājumu attīstīt "visu pēc kārtas". Tā ir balstīta uz vienu ļoti spēcīgu specializāciju: **Life Science un veselības tehnoloģijas**. Šī specializācija pēc tam piesaista investorus, piesaista talantus, rada labi apmaksātas darba vietas, veicina eksportu, stiprina universitātes. Turku formula: **Pārvaldīta izaugsme + universitātes + starptautiski talanti + specializēts inovāciju klasteris = ilgtermiņa konkurētspēja**.

Ilgspējīga pārtikas ražošana

Somijas "maizes klēts" (Grain Basket)

- **20 % uzņēmumu pieder pārtikas aprites ķēdei.**
- Pārtikas produktu un pārtikas pieredzes (food experiences) koprade.
- Digitalizācija un tehnoloģijas ilgtspējīgas pārtikas sistēmas atbalstam.
- Zilā bioekonomika (Blue Bioeconomy).
- Akvakultūra un zivsaimniecība.
- Resursu ziņā efektīva aprites pārtikas ražošana.

Faktiski- stāsts par **Dienvidrietumu Somijas specializāciju**, nevis tikai par Turku pilsētu.

Reģions ir viens no nozīmīgākajiem graudkopības reģioniem Somijā, spēcīgs piena un pārtikas pārstrādē, nozīmīgs Baltijas jūras zvejniecībā un akvakultūrā, attīsta pārtikas tehnoloģijas un inovācijas.

"Kad pilsēta mainās, jāmainās arī vadībai." Pašvaldību pārvaldības kontekstā tas nozīmē:

- vadītāji vairs nevar balstīties tikai uz tradicionālu hierarhisku pārvaldību;
- pieaug nepieciešamība sadarboties starp nodaļām, iestādēm, uzņēmumiem un iedzīvotājiem;
- lēmumu pieņemšanā jāizmanto dati, nevis tikai pieredze un intuīcija;
- jāspēj vadīt pārmaiņas, nevis tikai uzturēt esošo sistēmu;
- arvien svarīgāk kļūst iesaistīt darbiniekus un kopienas, nevis vienkārši dot rīkojumus.

Vadība kā sadarbības veidošana, nevis tikai administrēšana.

Saistīta ar demogrāfijas izmaiņām, pieaugošu kultūru daudzveidību, digitalizāciju, jaunām jauniešu vajadzībām, nepieciešamību pārveidot pašvaldības organizācijas kultūru.

Tas ir ļoti raksturīgs Somijas pašvaldību vadības filozofijas vēstījums: mazāk birokrātijas, vairāk uzticēšanās, sadarbības un līderības.

Bērnu un jauniešu nodaļas sasniedzamība ikdienā:

- Dienas aprūpē, pirmsskolā, sagatavošanas klasēs, pamatizglītībā un atvērtajā pirmsskolas izglītībā aptuveni **9 500 bērnu**.
- Vispārizglītojošajās skolās aptuveni **14 500 skolēnu**.
- Jaunatnes darbā gada laikā sastapti aptuveni **170 000 jauniešu**, jeb apmēram **14 000 mēnesī**.
- Vidusskolās aptuveni **3 600 audzēkņu**.
- Profesionālajā izglītībā un apmācībā aptuveni **10 000 audzēkņu**.

Personāls: aptuveni **4 300 darbinieku**.

Situācijas pārskats

- Skolēniem ir liels kavējumu skaits dažādu iemeslu dēļ. Visbiežākais iemesls ir veselības problēmas, kam bieži pievienojas vecāku nespēja nodrošināt bērna nokļūšanu skolā, motivācijas trūkums un attieksmes problēmas.
- Skolēni saņem atbalstu mācībām un skolas apmeklējumam. Pēc neseno likumdošanas izmaiņām Somijā mērķis ir nodrošināt mērķētāku un savlaicīgāku atbalstu bērniem un jauniešiem.

Galvenās atziņas: Somija neuzsver disciplinēšanu vai sodus, bet gan:

1. **Kavējumu agrīnu identificēšanu.**
2. **Cēloņu meklēšanu**, nevis tikai fakta konstatēšanu.
3. **Daudznozaru sadarbību:**
 - skola;
 - sociālie dienesti;
 - veselības aprūpe;
 - jaunatnes darbs;
 - ģimene.
4. **Savlaicīgu atbalstu**, pirms problēma kļūst hroniska.

Valodas atbalsts izglītībā: Education and training in native languages (OMO) nozīmē mācību priekšmetu apguvi skolēnu dzimtajā valodā. **Linguistically supported teaching (KIETU)** nozīmē dažādu mācību priekšmetu pasniegšanu skolēniem, kuriem nepieciešams atbalsts mācību valodas apguvē un citās mācību prasmēs. Dzimtās valodas apmācība paredzēta skolēniem, kuru dzimtā valoda nav somu vai zviedru valoda. Apmācība tiek nodrošināta vairāk nekā **30 dažādās valodās**. Tajā var piedalīties arī skolēni, kuri valodu apguvuši ārvalstīs. Visizplatītākās svešvalodas pamatizglītībā ir arābu, somāļu, krievu, kurdu, albāņu, igauņu. Turku pilsēta necenšas panākt, lai visi bērni pēc iespējas ātrāk atteiktos no savas dzimtās valodas. Tieši pretēji: saglabā dzimto valodu, vienlaikus māca somu valodu, nodrošina atbalstu mācību priekšmetu apguvē, kamēr valodas prasmes vēl attīstās. Somijā pastāv uzskats, ka spēcīga dzimtā valoda palīdz veiksmīgāk apgūt arī otro valodu un mācību saturu.

Šī pieeja būtiski atšķiras no tradicionālā principa "iemācies valsts valodu un tad mācies tālāk". Turku modelis drīzāk ir: "**Mācies uzreiz, bet saņem valodas atbalstu tik ilgi, cik nepieciešams.**" Tas ir viens no iemesliem, kāpēc Somijas izglītības sistēmā liels uzsvars tiek likts uz individuālu atbalstu un agrīnu integrāciju skolā.

Teritoriālais modelis stiprina sadarbību, atbalstu un pakalpojumus. No 2026. gada 1. janvāra Turku pilsētas bērnu un jauniešu pakalpojumi ir sadalīti **četrās ģeogrāfiskās teritorijās**: Ziemeļu teritorija (North Area), Austrumu teritorija (Eastern Area), Dienvidu teritorija (Southern Area), Rietumu teritorija (Western Area). Katrā teritorijā ir aptuveni **8 skolas, 12 pirmsskolas un dienas aprūpes centri**, jauniešu centri. Zviedru valodas pakalpojumi turpina darboties kā atsevišķa teritorija. Katrā teritorijā izveidota **3 cilvēku vadības komanda**, kuru veido pamatizglītības reģionālais vadītājs, pirmsskolas izglītības un aprūpes reģionālais vadītājs, jaunatnes darba vadītājs. Šī komanda kopīgi plāno un koordinē visus bērnu un jauniešu pakalpojumus teritorijā. Paplašinātajās komandās iesaistās arī interešu izglītība, pagarinātās dienas aktivitātes, sporta pakalpojumi, kultūras pakalpojumi, nevalstiskais sektors, labklājības un sociālo pakalpojumu sniedzēji.

Somi ir atteikušies no pieejas: "Katra nozare strādā atsevišķi" un pāriet uz pieeju: "Par konkrēto teritoriju kopīgi atbild viena starpnozaru komanda." Ja kādā rajonā pieaug kavējumi skolā, jauniešu noziedzība vai sociālie riski, par to atbildība nav tikai skolas direktoram vai sociālajam dienestam. Situāciju kopīgi analizē visa teritorijas vadības komanda.

Turku modelis pārvērš bērnu un jauniešu pakalpojumus no atsevišķu iestāžu sistēmas par vienotu teritorijā balstītu komandu darbu.

"Kad pilsēta mainās, jāmainās arī vadībai" - Turku šo ideju nav atstājusi tikai kā lozungu. Viņi ir pārveidojuši pašu pārvaldības struktūru, lai sadarbība notiktu ikdienā, nevis tikai sanāksmēs.

Kultūras dienesta vadītāja Anu Laitila (Cultural Director)

Viņas pakļautībā darbojas 5 galvenās struktūrvienības:

1. Bibliotēku pakalpojumi (Library Services)

- Customer Services (Klientu apkalpošana)
- Outreach Services (Izbraukuma un sabiedrības sasniedzamības pakalpojumi)
- Collection Services (Krājumu pakalpojumi)
- Local Services (Vietējie pakalpojumi)
- Shared Services (Koplietojamie pakalpojumi)

2. Turku pilsētas muzejs (Turku City Museum)

- Historical Centre and Conservators (Vēsturiskais centrs un restauratori)
- Collections (Krājumi)
- Heritage (Kultūras mantojums)
- Museums (Muzeji)
- Productions (Izstāžu un pasākumu veidošana)

3. WAM Laikmetīgās mākslas muzejs (WAM Museum of Contemporary Art)

- Exhibitions and Museological Operations (Izstādes un muzeoloģiskā darbība)
- Art Collections and Public Art (Mākslas kolekcijas un publiskā māksla)
- Audience Engagement and Education (Sabiedrības iesaiste un izglītība)

4. Turku Filharmoniskais orķestris (Turku Philharmonic Orchestra)

- Orchestra (Orķestris)
- Concert Hall (Koncertzāle)

5. Kultūras veicināšana (Culture Promotion)

Šī struktūrvienība nodarbojas ar kultūras projektu, pasākumu, radošo industriju un kultūras pieejamības attīstību.

Pašvaldībai piederošie kultūras uzņēmumi un stratēģiskie partneri

- Cultural Shoreline Ltd.
- Art House Turku
- Forum Marinum Maritime Centre
- Turku Music Festival
- The Turku 2029 Foundation

Ko tas nozīmē praksē?

Turku kultūras pārvaldības modelis ir interesants ar to, ka pilsēta neaprobežojas tikai ar pašvaldības iestādēm (bibliotēka, muzeji, orķestris), bet veido arī plašu ekosistēmu:

1. Pašvaldības kapitālsabiedrības

Daļa kultūras infrastruktūras tiek pārvaldīta caur uzņēmumiem, nevis pašvaldības struktūrvienībām. Tas ļauj elastīgāk piesaistīt finansējumu, slēgt sadarbības līgumus, organizēt pasākumus komerciālā režīmā, piesaistīt sponsorus.

2. Stratēģiskie partneri

Pilsēta ilgtermiņā sadarbojas ar fondiem, festivāliem, muzejiem, kultūras centriem. Tādējādi kultūras politika tiek īstenota ne tikai pašvaldībā, bet arī partneru tīklā.

3. Turku 2029 fonds

Īpaši interesants ir The Turku 2029 Foundation. Tas, visticamāk, saistīts ar Turku stratēģiskajiem kultūras attīstības mērķiem līdz 2029. gadam un iespējamu kandidēšanu vai gatavošanos starptautiskiem kultūras projektiem.

Linnanniemi – Mākslas rajona attīstība. 2023. Teritorija kalpo kā pilotprojekts mākslas integrēšanai vēsturiskā ostas teritorijā, plašākā reģionālās attīstības projektā. **2026–2027 Programma "Cities in Placemaking"** (Pilsētas vietrades attīstībai).

Linnanniemi ir teritorija ap Turku pili un veco ostu.

Pēdējos gados Turku šo teritoriju pārveido no ostas un industriālās zonas, par kultūras, tūrisma, mākslas, dzīvojamās vides centru. Teritorijas kodols ir Turku Castle, kuram apkārt tiek veidota jauna publiskā telpa.

Placemaking jeb **vietrade** ir pieeja, kur iedzīvotāji, mākslinieki, uzņēmēji, pašvaldība kopīgi rada vietas identitāti. Mērķis nav tikai uzcelt ēkas. Mērķis ir radīt vietu, kur cilvēki vēlas satikties, pavadīt brīvo laiku, strādāt, apmeklēt kultūras pasākumus. Māksla šeit tiek izmantota kā pilsētvides attīstības instruments.

Turku izmanto tā saukto **"Percent for Art"** jeb **"Māksla kā daļa no būvniecības izmaksām"** principu.

Ideja ir vienkārša: Attīstītājs būvē dzīvojamo kvartālu vai komercobjektu. Neliela daļa no projekta izmaksām tiek novirzīta publiskajai mākslai. Rezultātā jaunajā rajonā parādās skulptūras, vides mākslas objekti, interaktīvi elementi, gaismas instalācijas, mākslinieciski labiekārtojuma risinājumi.

Pilsētai nav jāfinansē visa māksla no budžeta. Izmaksas tiek sadalītas starp pašvaldību, privātajiem investoriem, attīstītājiem. Tādējādi teritorija jau no pirmās dienas iegūst savu identitāti.

TAITEEN TALO (Mākslas nams). Ieguldījumi radošajās ekosistēmās

- Dibināts 2022. gadā.
- 11 000 m² telpu mākslai, radošajām industrijām un uzņēmējdarbībai.
- Tajā darbojas:
 - 5 galerijas;
 - kinoteātris;
 - studentu teātris;
 - vairāk nekā 50 vizuālās mākslas mākslinieki;
 - kultūras organizāciju biroji;
 - citas radošās nozares.

Taiteen Talo (Mākslas nams) ir bijušās rūpnieciskās un noliktavu ēkas, kas pārbūvētas par lielu radošo centru.

Tā nav klasiska kultūras iestāde. Tā ir vieta, kur vienlaikus darbojas mākslinieki, teātra kolektīvi, kino organizācijas, radošie uzņēmumi, kultūras biedrības, pasākumu organizatori

Turku nerada tikai kultūras pasākumus. Pilsēta veido vidi, kur kultūra pati rada darbavietas, uzņēmumus, jaunus projektus, starptautisku sadarbību, tūrisma plūsmu. Tas ir līdzīgi kā veidot biznesa inkubatoru, tikai kultūras un radošo industriju sektoram.

Gatavībā (krīžu noturībā) ņemamie vērā aspekti

1. **Identificēt lietas, bez kurām pilsēta nevar funkcionēt- vispirms nosaka, kuras funkcijas ir absolūti kritiskas pilsētas darbībai.**
2. **Pakalpojumu nepārtrauktība.** Jānodrošina: **Personāls** (Pietiekams darbinieku skaits, aizvietošanas plāni, kritisko amatu nepārtrauktība) **Resursi un materiāli** (Degviela, ķīmikālijas, rezerves daļas, medicīnas un tehniskie materiāli) **Sakaru un datu pārraides sistēmas** (internets, telefonsakari, datu tīkli, kiberdrošība.)
3. **Prognozēšana un nākotnes risku izvērtēšana.** **Normatīvo aktu izmaiņas** (Jaunas prasības, jauni pienākumi pašvaldībām) **Iedzīvotāju vecuma struktūra, izglītība un labklājība** (sabiedrības novecošanās, darbaspēka pieejamība, sociālo pakalpojumu pieprasījums.) **Vides izmaiņas** (Klimata pārmaiņas, plūdi, vētras, karstuma viļņi.) **Politika un ģeopolitika-** Piemērs "Kas notiek, ja strauji pieaug naftas cena?" Tas var ietekmēt sabiedrisko transportu, komunālos pakalpojumus, būvniecības izmaksas, pašvaldības budžetu.
4. **Materiālā gatavība-** "Tiek identificēti nepieciešamie resursi iespējamam traucējumam un izveidoti krājumi." Praktiski tas nozīmē: rezerves ģeneratori, degvielas rezerves, dzeramā ūdens rezerves, ķīmikāliju rezerves, sakaru aprīkojums, rezerves IT iekārtas.
5. **Mācības.** Ļoti svarīgs Somijas princips: **Plāns pats par sevi nav gatavība. Gatavība sākas tad, kad plāns ir pārbaudīts mācībās.** Tāpēc regulāri tiek organizētas evakuācijas mācības, plūdu mācības, kiberincidentu mācības, krīzes vadības vingrinājumi, kritiskās infrastruktūras darbības pārbaudes.

Gatavība krīzēm nav tikai reakcija uz notikumu, bet nepārtraukts process, kurā identificē kritiskās funkcijas, prognozē riskus, veido rezerves un regulāri trenējas.

Lohja. Piektdiena, 12. jūnijs

Raktuvju muzejs "Tytyri" Lohjā (kaļķis)	Labā pieredze: darbojošs uzņēmums, bet daļa pārvērsta objektā, ko ikatrs var apskatīt, iepazīties ar vienu senu pamatnodarbi. Stāsts, kas prezentē un lieliski parāda pilsētu!
---	--

Daži fakti. Somija

Valsts nosaukums cēlies no zviedru vārda Somija ("somu valsts"). Valsts somu nosaukums ir Suomi. Pirmo reizi tas ierakstīts krievu hroniku lappusēs Sum formā (no 12. gadsimta sākuma). Sākotnēji tā sauca mūsdienu Somijas dienvidrietumu teritoriju (piekrastes zonas), ko sauca par Varsināis Suomi (īstā Somija). Arī pats vārds ir ģermāņu izcelsmes, atgriežoties pie senzviedru vārda ar nozīmi atdalīšanās, grupa, pulcēšanās. Ir arī citas šī vārda izcelsmes versijas: daži uzskata, ka vārds somu cēlies no somu vārda somu ("zvīņas"), jo senie iedzīvotāji apģērbus šuvuši paši no zivju ādas. Saskaņā ar citu teoriju vārds *Suomi* sākotnēji bija īpašvārds. Patiešām, vārdu *Suomi* nēsāja kāds dāņu muižnieks, kurš noslēdza mieru ar Kārlī Lielo. Muižnieka vārds tika saglabāts karaļa dokumentos. Saskaņā ar citu versiju, vārds *Suomi*- igauņu izcelsmes. Tiek pieņemts, ka kādreiz pastāvošais apgabals pēc nosaukuma Sooma (so- "purvs", maa- "Zeme"; Burtiski: "purvu zeme").

Somija, oficiāli Somijas Republika, parlamentāra republika. Pasludināja neatkarību 1917. gada 6.decembrī un Eiropas Savienības locekle no 01.01.1995.
Dalība eirozonā: dalībniece kopš 1999. gada 1. janvāra

Šengenas zona: dalībniece kopš 2001. gada 25. marta

Platība: 338 363 km²

Iedzīvotāju skaits: 5 635 971 (Avots: Eurostat 2025. gada dati par platību un iedzīvotāju skaitu)

Valdības vadītājs ir premjerministrs un valsts galva – prezidents. Centrālā valdība strādā Helsinkos, valstī ir 309 pašvaldības (mazpilsētas un pilsētas).

Valsts ir iedalīta 19 reģionos un 70 apakšreģionos. Vismazākais reģions – Olande – ir autonomas arhipelāgs Somijas dienvidrietumos. Ziemeļos esošajā Lapzemes reģionā dzīvo apmēram puse no Somijas pirmiedzīvotājiem – sāmiem jeb lapiem.

Somija Eiropas Savienībā ieņem desmito vietu pēc IKP uz vienu iedzīvotāju (40 000 EUR), kas krietni pārsniedz ES vidējo rādītāju (38 100 EUR).

Somijā **2 oficiālās valodas** – somu un zviedru, ziemeļos arī sāmu. Rietumkrastā daudz izmanto zviedru valodu. Informācija Somijā abās valodās, nosaukumu secība – kura valoda valdošā, pirmais nosaukums tajā valodā. Daudzi vietvārdi pilnīgi atšķirīgi! Rietumkrastā ir arī vietas, kur informācija tikai zviedru valodā.

Ālandu salām īpašs statuss, piemēram, nav obligātais statuss karadienestam.

Valsts 1380 km Z-D virzienā.

Drošības jautājumi. Somijā ir **obligātais dienests** 6 mēneši. Var turpināt iegūt augstāku statusu, tad 11 mēneši. Virzienu, kādā dienēt, var izvēlēties. Sievietēm – brīvprātīgi. Ja nevēlas iet dienestā, tad ir iespēja alternatīvajam dienestam. Pacifisti ir, bet nedaudzi, bet tad viņiem jānosēž daži mēneši cietumā. 1300 km robeža ar Krieviju. Katrs Somijas aizstāvis zina savu vietu, kur jābūt krīzes brīdī!

Kādreiz Somijā katram bija obligāti jāprot slēpot. Tagad arī skolās ir 2 priekšmeti, kas obligāti jāapgūst – peldēšana (ezeri daudz, katru gadu ir nelaimes gadījumi) un slēpošana (tas no 2. Pasaules kara pieredzes), arī dienvidos.

Visa Somija atrodas uz pamatieža – granīta. Iebūvēties – ļoti dārgi. Viss sākas ar spridzināšanu, lai iebūvētu pamatus. Visām dzīvojamām mājām jābūt bumbu patvertņiem, tas no 50. -tajiem gadiem. Daudz latviešu strādā celtniecības jomā. Latvieši labi kotējas. Igaunī sākumā bija daudz vairāk (ļoti palīdz valoda!), strādāja par mazākām naudiņām, kā somi. Pastrādā un aizbrauc, brauc nākošie, ko *slaukt*. Ja iztur, stājas arodbiedrībā. Latvieši tāpat, bet ātrāk sastājas arodbiedrībā, spēj izsisties! Daudz latvieši strādā Turku ostā. Kuģu būvētavā ~ 100 latviešu (tūlīt pa beigs 2 jaunus kuģus, viens drīz izies jūrā)

Senā **koka apbūve visvairāk** palikusi Porvo, daudzviet nodegusi. No jauna tagad daudz koka paneļu mājas. Koka būvniecības renesanse tagad Somijā.

Somijā daudz *meža lauksaimniecība*. Nav labas kvalitātes koki. Ziemeļos labāki, vērtīgāki, cietāki skujkoki. Daudz mežu pieder valstij, pašvaldībām. Ir arī privātie meži. Zemi var nopirkt ārzemnieki, bet vietās, kas pierobežā, pie armijas bāzēm, nevar. Katru ārzemnieku vērtī drošības policija. Bija gadījums, kad krievu miljardieris bija salu arhipelāgā pie kuģu ceļa nopircis.

Somijā daudz dara, lai cilvēkus noturētu ārpus lielajiem centriem, arī pievilinātu. Bija pabalsti daudzām profesijām, to atcēla, bet tagad pašvaldības izdomā dažādus bonusus, arī dzīvojamo platību piedāvā par mazu maksu vai pavisam bez maksas.

PUBLISKĀ PĀRVALDE. Tiešās vēlēšanās ievēl prezidentu, parlamentu. Somija ir ziemeļvalsts un arī labklājības valsts. Ieceļ ministrus, centrālo kantorū vadītājus. 6 administratīvie rajoni, tās uzrauga arī pašvaldību darbību, dažādu atļauju izsniegšana. Reģ. attīstības aģentūras (15) 20 reģionālās padomes pieder pašvaldībām – **plānošana**.

293 pašvaldības rūpējas par 5,5 milj. iedzīvotāju, vēlēšanas ik pa 4 gadiem. Vidējais skaits pašvaldībā 18 784 iedz.

2024.g. piedzīvoja lielākās reformas Somijas pašvaldību vēsturē.

Sociālā un veselības aprūpe pāriet speciāli šogad ievēlētiem labklājības reģioniem (Helsinki un 21 reģions). Somijas iedzīvotāji noveco, pašvaldībām nav spēja rūpēties par lielo skaitu veco ļaužu, doma rīkoties taisnīgāk un efektīvāk. (1/2 Somijas uzdod jautājumu, kāpēc vajag reformu). Šajos reģionos uz 4 gadiem ievēlē padomi, valdi, funkcijas nodod gan valsts, gan pašvaldības.

Pašvaldību jautājumi: 610 likumos noteikti pienākumi, 973 normas, kā tie pienākumi jāveic. Izglītības, bērnu dārzu nodrošināšana, kultūra, jaunieši, atkritumu apsaimniekošana, vides jautājumi, plānošana, ūdens un siltums utt.

Lielās pašvaldības dara arī citus uzdevumus – piem., atbalsts uzņēmējdarbībai.

Izglītība – pedagogu algas valsts, uzturēšanu maksā pašvaldības.

3500 EUR/ mēn. vidējā alga, pašvaldību sektorā mazāk nedaudz par vidējo. **Minim.alga 1600 EUR**

Pašvaldību darbiniekiem atalgojumu nosaka ģenerālvienotā (no... līdz), tāpat, kā citās jomās. Ne valsts, ne pašvaldības īsti neiejaucas. Strīds sociālajā jomā (medmāsa, sanitāri, soc.darbinieki)

Plāns kļūt oglekļa neitrāliem līdz 2050.g. Sāk ar apkures sistēmas maiņu- pāriet uz šķeldu (ogles nav bijušas, gāze minimāli, apkure ar kūdru) Lēni pārkārto, jo jāsaprot, ka likvidēt kūdru vajag saprātīgi, lai pietiktu resursi, jo kaimiņu radītā krīze jāņem vērā). Tagad investē lielus līdzekļus pirmajā kokogļu ražotnē, arī ūdeņraža ražošanas plānošana.

Izaicinājumi, jautājumi: novecošanās (centīsies kārtot ar jauno reformu), pasaules notikumu atspoguļošana (ap 1000 bēgļu no Ukrainas), ietekme no robežas aizvēršanas satiksmes pārorganizēšanai milzīga (pa Saimā kanālu uz Baltijas jūru gāja milzums daudz kravu), uzņemšana NATO

Dabas resursu nodokli tā nemaksā, jo aprites principi jau iedzīvināti- ražo kvalitatīvas, ilgtspējīgas preces, atkritumus visus savāc, pārstrādā. Ko nevar pārstrādāt, sadedzina un ražo enerģiju. Pilnīgi aizliegts piesārņot dabu, atbalsts pārstrādei.

Atkritumu savākšanas un dedzināšanas uzņēmumi- pašvaldību kopuzņēmumi, monopols pašvaldībām. Enerģijas uzņēmumi- privātie pārsvarā (vairāku pašvaldību kopuzņēmumi skaitās- privātie), atkritumu dedzināšana arī pārsvarā -pašvaldību uzņēmumi. Ūdens un attīrīšana pašvaldību rokās. Joensu tīri ūdeņi, citur gruntsūdeņos dzelzs- jāattīra, arī tiem, kuri ņem no ezeriem, upēm- daudz dārgāk. Jūras malā esošajiem stingrāki noteikumi.

Enerģijas taupības pasākumi- zemāka t, bet noteikumu robežās, lai nepaliktu kaitīgi, apgaismojums jau nomainīts uz LED un naktī katra otrā lampa deg, daudzviet sensoru sistēma.

Valsts uzņēmums FORTUM- kotē biržā akcijas, valstij- lielākā daļa.

Saules enerģija arī izmantota. Vēju pie robežas nedrīkst- aizsardzības nosacījumi (traucē radariem)

Atkritumu jautājumi. Pašvaldības pārziņā māsaimniecības, vasarnīcas un pašvaldību iestādes. Uzņēmumi brīvi izvēlas. Ražotāju atbildības sistēmas (papīrs, baterijas, iepakojums, riepas, elektronika). Darbojas pašvaldība (lemt par politiku un ir īpašnieks), vairāku pašvaldību kopīgi uzņēmumi (kopīgs dienests) un pašvaldības vides aizsardzības dienests, kas uzrauga.

Atkritumu likums un noteikumi, pašvaldību noteikumi par apsaimniekošanu un par maksām, ir nacionālais plāns un pašvaldību politika.

Pašvaldību noteikumi attiecas uz māsaimniecībām, maziem uzņēmumiem, pašvaldību iestādēm- nosaka, kādi konteineri katrai māsaimniecībai, iestādei, uzņēmumam, cik bieži jāizved utt.

Nedalītie atkritumi jāvāc no visiem, vismaz 5 dzīvokļiem jābūt -tad vāc kartonu, papīru, metālu, plastmasu.

Ūdeņu apsaimniekošana- ūdeņi nepieder, tiesības lietot tos ir visiem (peldēties, braukt ar laivu, makšķerēt, zemledus makšķerēšana bez atļaujas, citi par 20EUR gadā), zvejai jāpērk atļauja pie apsaimniekošanas biedrības)

Somiju tēlaini dēvē par tūkstošu ezeru zemi. Tas nav pārspīlējums – pēc dažādām aplēsēm Somijā ir **150-180 tūkstoši ezeru**. Jāteic, ka pirmais skaitlis ir tuvāks patiesībai, jo tie ir ezeri, ko patiešām var saukt par īstiem, platības ziņā vērā ņemamiem ezeriem.

Izglītība bezmaksas, augstskolās stipendijas (ar to nepietiek, protams). Studenti var ņemt studiju kredītu izdzīvošanai (lētie studentu dzīvokļi maksā ap 300EUR/mēn.). Ja pārceļas uz tālākiem reģioniem, valsts sedz šo kredītu. Dažādu dienestu galvenajām ēkām jābūt arī prom no Helsinkiem (Oulu ir arī ES ēkas) Somijā ir daudz lielās pilsētas. Reģionu politika ietekmē, kur dzīvo cilvēki. Katra lielākā pilsēta ir arī universitātes pilsēta. Joensu arī ir starpdisciplinārā universitāte. Vēl ko dara, lai pievilinātu un noturētu cilvēkus- algas! Obligātā izglītība svin 100gadus, visus gadus ir iespēja mājmācībai. Var saglabāt arī latviešu valodu bērniem! To izvēlās arī tās ģimenes, kuras dzīvo tālu no centriem. Pašvaldība seko bērnu apmācības progresam, nozīmē monitoringu, inspektors 2-3x gadā seko, kā bērniņiem iet, nav ieskaites, eksāmeni, bet pārbauda, vai apgūst programmu. Pašvaldības nodrošina telpas, materiālus. Obligātā izglītība 7-18 gv. bērniem- otro gadu šāds lēmums, bija – obligātā pamatskola. 1.-6.kl.= sākumskola. Līdz 9.kl.= pamatskola. Tagad vēl haoss ar vidusskolas sākumu, jo nav skaidra finansēšana. Obligātā= bezmaksas. Ēdināšanu skolās sedz valsts, arī vidusskolā.

Pirmskola- maksa pēc vecāku ienākumiem. Garas dienas (pl.6.15- 17;no rīta 7os daudzi sāk darbu, vakaros daudzi bērnus jau 17os liek gulēt), daudz Valdorfa (Steinera) un Montesori. Ir pagarinātās dienas grupas (apmaksā pašvaldības), daudz pulciņi caur biedrībām, arī pašvaldības nodrošina daudz bezmaksas nodarbības. Biedrības prasa maksu, bieži simbolisku, līdzekļus valsts novirza tām no azartspēļu un alkohola monopola. Skolu sporta un mūzikas klases labi nodrošinātas, bērni var izmantot. Helsinkos jaunajā bibliotēkā ir iespēja lietot un aizņemt instrumentus, darba rīkus u.c. Bibliotēkas ir

liels resurss, ko izmanto, lai veidotu šādu pieeju. Pulciņi nav obligāti, ir individuāla pieeja. Ir, protams, Ziemassvētku uzvedumi un citi koncertiņi, bet obligāti nav. Brīvlaiks vasarā īsāks, skolu sāk augusta vidū, bet citi brīvlaiki garāki, ir arī slēpošanas brīvdienas februāra beigās- marta sākumā., lai arī dienviņos dzīvojošie tiek uz slēpošanas kūrortiem. Jūlijā neviens cilvēks nestrādā, visi ar bērniem atpūšas. Pamatpakalpojumi nodrošināti, bet režīms ir pilnīgi cits!

Somijā labākā **izglītības sistēma**. Atslēga tam: 70.-80.gados nolemtais, ka visiem pieeja izglītībai un sevis pilnveidei (piem., flautiņa katram bērnam pieejama!). Programmas veidotas pēc pētījuma, kā bērni vislabāk apgūst mācības. Tam lieli resursi un skolotāju darba rokas. Daudzas pašvaldības salika kopā daudz bērnus, bet neielika tam līdzī vajadzīgos resursus- redzamas kļūdas un robi izglītībā. Katram vecākam ir iespēja izrunāt ar mācību pārzini par katra bērna spējām, padarīto, nepieciešamo. Skolotājiem labas algas, pedagoģiskā izglītība ļoti laba Somijā. 3 līmeņi- pamatlīmenis, tad katrā skolā bērniem programma ar īpašajām vajadzībām (mazajās skolās arī obligāta, skolotāji braukā pa vairākām skolām). Dzīvē, protams, arī ir problēmas- nepietiek pedagogi ar spēju strādāt ar īpašajiem bērniņiem. Trešais līmenis- īpašas skolas ar ārstēšanu, īpašo aprūpi. Vai ir valstiska bāze, kur bērni atrodas no dzimšanas?- jā, ir ģimenes veselības centri (valsts dotē pašvaldības). Jau no grūtniecības laika ir palīdzība. Ir medmāsa, ārsti, feldšeri, kuri palīdz. Šie ir pašvaldību profilaktiskie ģimeņu centri, iedzīvotājiem tas bezmaksas pasākums. Šie centri seko līdz bērna attīstībai. Veicina tētu iesaistīšanu, ir pabalsts, ka konkrētu laiku tikai tētis to var izmantot. Skolās ir feldšeri, ik pa laikam bērniem ir medicīniskā apskate pie feldšera skolā (nav ģimeņu ārstu sistēma Somijā). Latvijas sistēma ar ģimenes ārstu ir labāka, jo ejot katreiz pie cita ārsta, var nepamanīt problēmas laicīgi. Somi diskutē par sistēmas maiņu. Daudzi latviešu ārsti strādā Somijā, ir čakli, ātri iemācās valodu. Skolās liela problēma- slikts gaiss, bērni slimo. Nedēļas nogalēs atslēdz ventilāciju, sakrājas melnais indīgais pelējums, pirmdienās izpūš pa visām telpām. Liela problēma! Viens no risinājumiem- koka būves. Helsinkos, Turku u.c. arī sākas koka apbūve.

Somu **korī** labi, bet arī balstās uz entuziasmu. Somu-latviešu koris *Ziemeļmeita* ļoti labs, apguva Dziesmu svētku repertuāru, izturēja visus konkursus, atlases. Turpinās darbs. Ir deju kolektīvs.

Apkure – finanšu lielākais tērētājs. Saunu specifika jāņem vērā, jo pēc 90.tajiem celtajās mājās katrā dzīvoklī sava pirtiņa. Agrāk celtajām ir uz vairākiem dzīvokļiem viena pirtiņa- daļa pieejamos laikus savā starpā. Dabas resursu taupīšanai iesaka 5 min. dušu, lai ūdeni taupītu. Tagad, protams, rēķinu taupīšanai pirtis lieto mazāk, samazina apkuri par 1-2 grādiem, lai mazāki rēķini. Visiem rēķini ziemā nav vienādi (pat līdzīgi ne) Piem., **Vantā uzbūvēja atkritumu modernu dedzinātavu**, labāk samaksājami rēķini par siltumu. Helsinkos vēl smagi (ogles un gāze), ziemeļos- sava malka!

Somijā 1,7 **bērns ģimenē**, ar pabalstiem stimulē 100-200Eur par bērnu.

Pašvaldību uzņēmumi būvē **dzīvojamo fondu**, viens no lielākajiem ienākumiem pašvaldībai- īres maksas. Internetā aizpilda pieteikumu- meklē tādu un tādu dzīvokli. Pašvaldības uzņēmums piedāvā no sava fonda, parasti atrodas izīrējamais fonds uzreiz lielākajās pašvaldībās. Parasti lētāki kā privātajā sektorā, jo lielāki uzņēmumi, lēnāks lēmumu pieņemšanas process.

Ir variants starp īri un īpašumu – iemaksā daļu, kad būvē rindas māju, uz nomaksu izpērk. Kas var jātlauties, pērk īpašumu.

Siltināšanas projekti?- pārsvarā visas mājas ir siltinātas jau būvējot.

Pirms dzīvokļa pirkšanas var iepazīties, kāds tehniskais stāvoklis. Ja kaut ko nozīmīgu pārdevējs nepasaka, pirkšanas līgumu var lauzt. Liela problēma- pelējums!

Apsaimniekošanas maksa iekļauj arī sniega tīrīšanu, jumta apkalpošanu utml., veidojas arī uzkrājums, ko izmanto avāriju novēršanai.

Atkritumi- sen tiek dalīti. Pie mājām ir dalītās vākšanas punkti. Daudzdzīvokļu mājas -kooperatīvu sistēma, tie organizē visus apsaimniekošanas jautājumus. Veikaliem jāpieņem atpakaļ baterijas, elektronika, aptiekas- medicīnas atkritumus. Vantā ir dedzinātava, silda pilsētu. Būs šogad silti par pieņemamu cenu! Atšķiro papīru, plastmasu, stiklu, bioloģiju, metālu. Laukos ir katram kontainers un uz laukumu aizved šķirojamus, bioloģijai - kompostētājs. Dzērienu depozīts, arī stipro dzērienu pudeles pieņem. Aprites ekonomika- izplatīti uteni (lielveikali, kur var nopirkt lietotas drēbes un citas mantas), ir gan pašvaldību, gan privātie (tie vairāk kā antikvariāti).

Nacionālie ēdieni- putra. Karēlijā – rausis, kas nedaudz līdzīgs sklandarausim, pildīts ar kartupeļiem vai rīsiem (katrā kafejnīcā var dabūt, somu svētkos pasniedz). Tradicionālais ēdiens – ģercu (kaut kas belašam līdzīgs). Daudz ēd gaļu, kartupeļus, piena ēdienus. Ziemassvētkos jābūt kartupeļu sacepumam, kāļu sacepumam, aknu sacepumam. Cep cūkas cepeti, kam klāt pasniedz šos sacepumus. Nabadzīgāks klāsts dārzā un arī uz galda nekā latviešiem! Putra somiem= svēta lieta. Somi daudz ēd arī

zīvis. Piedevās -kartupeļu putra un brūklenes (ievārījums vai saspaidītas brūklenes). Mazos repšus cep ar visām galvām (sviestā saceptu visu var apēst!). Saldie maz, jo cukurs bija dārgs, maz cepa, nav tradīciju.

Katru ceturtdienu ēdnīcās piedāvā zirņu zupu.

Cep pankūkas (arī tādas- cepeškrāsnī vienā gabalā, sagriež un pasniedz ar ievārījumu). Ziemeļbriežu gaļa daudz. Iecienītākā zivs- lasis. Sadārdzinājās, tad pārgāja uz ezera zivīm. Zivju kotletes cieņā. Audzē lašus, foreles, bet var dabūt arī jūras lašus, zvejas sezona ļoti īsa. Skolās saldaļā dod bieži ķīseli, putukrējumu utml.; svētkos piedāvā torti.

Galvenais produkts Somijā ir zīvis. Visizplatītākie ēdieni no tā ir lasis savā sulā. ("graavi piesūcekņi"), siļķu salāti ("rosolli"), saldūdens zivju ikri ar sīpoliem un skābo krējumu ("mati"), žāvētu zivju zupa ("Maimaroca").

Klasiskos gaļas ēdienus visbiežāk gatavo no medījuma un brieža gaļas. Starp tiem - Karēlijas gaļa katlā "karjalanpaisti" jēra gaļa sautēta koka bļodā "syarya", brieža gaļas cepetis ar brūkleņu ievārījumu un kartupeļu biezeni.

Somiem ļoti patīk piena produkti. Populārākie no tiem ir jogurts, dažāda veida sieri, viili - neparasts saldskābs produkts, ko pievieno ļoti daudziem ēdieniem.

Tradicionālais somu deserts sastāv no bulciņām "pulla" uz rauga, ķīseliem un ogām.

Kafijas patēriņa ziņā Somija ieņem pirmo vietu pasaulē. Vēl viens tradicionāls dzēriens ir coticalla alus, sava veida kvass. Populārākās degvīna šķirnes ir Finlandia un Koskenkorva-vinna. Somu ogu likieri ir ļoti slaveni - "puolukkalikeri", "lakkalikeri", "karpalolikeri", "mesimaryalikeri". Pat dzirkstošie vīni ir izgatavoti no ogām - Elissi un Kavljēri.

Visos **mežos** tiesības ogot, sēņot, visos ūdeņos ar makšķeri drīkst zīvis ķert. Somi sēnes maz pazīst (austrumu reģionos labāk), baidās no bekām (indīgu nav, negaršīga ir velna beka), daži lasa tikai gailenes.

Mežos daudz zvēru, arī lāči. Somi atpazīst lāčus pēc svilpošanas.. Lielajos meža masīvos ir aļņi.

Ziemeļbrieži ir privātīpašums, katram krotālija. Vasarās klejo apkārt, bet rudenī saimnieki savāc.

Briedēnus atšķir pēc mammas – tam īpašniekam, kam mamma, arī piekrīt mazulis.

Ukrainu ģimenes tradicionāli piedalās sezonas darbos- stāda, lasa zemenes. Covid laikā mēģināja paši somi, smags darbs, negāja viegli. 35 000 ukraiņu bēgļu tagad. Vēl viena nodarbe pašvaldībām, koordinē bēgļu centrus (neatliekamā medicīniskā palīdzība, dzīvošana, darba meklējumi).

Ko somi tipiski dara nedēļas nogalēs?- daudz iet dabā. Valsts uzturēti dabas parki, pašvaldības uztur dabas takas. Rīko kampaņas, piem.,- *pavadi nakti ar bērniem dabā!* Ir speciālas nojumes ar ugunsкура vietu vai par grilu, kur nakšņot dabā. Daudz laika pavada pie ūdeņiem, ziemā slēpošana (trasītes uztur pašvaldības, daudzi slēpo uz/no darba). Daudz velosipēdistu.

Katrai somu ģimenei sava **vasarnīca** (namiņš mežā pat!), prom no visiem, atpūsties aktīvi dabā. Ja latvietis brauc uz laukiem, tad somi- uz mežu. Var arī izīrēt zemi, dārza mājiņu. Pa ziemu tajās palikt nedrīkst, atslēdz ūdeni, elektrību.

Vasarās jauniešiem no 16 g.vecuma ir iespēja strādāt, pašvaldības arī piedāvā- apzaļumošanā, bet grūti dabūt darbu, jo mazāk stundas jāstrādā. Strādā arī kafejnīcās. Ir profesijas, kur ļoti izmanto jauniešus, kuri vēl tikai mācās (elektriķi, piem.) laba lieta- mācekļu līgums (duālā izglītība): mācās un praktizējas. Vienlaikus turpina obligāto vispārējo izglītību, iespēja to darīt attālinātajās programmās. Ziemā **ceļus** kaisa ar akmens šķembiņām, pavasarī savāc. Protams, jāattīra arī no kanalizācijas akām.

Civilā aizsardzība. Somijā no 1956.gada visiem obligāti ierīkot patvertnes. Galvenais uzdevums- izdzīvot! Uzdevums rūpēties par nodrošinājumu un cilvēkiem. Apmācīti brīvprātīgie, kuri palīdz krīzes brīžos. Restorāna princips nedarbojas. Katram jādomā par pārtikas krājumu. Kopā jāpadomā par gaisu, ūdeni. Telpa- divsienu princips (telpa bez logiem). Telpas lielums- katram cilvēkam mazāk kā 2 m², trepēm nedrīkst būt grozāmu daļu, lai nevar sabojāt mehānismu. Šīs telpas īsam laikam. Ja ilgāk par 2 diennaktīm, tad ved uz lielajām patversmēm, kas tālāk, lai katrs nevar piekļūt. Katru pirmadienu pl.12.00 skan sirēnas. Somijā nav zemessardze, bet ir skauti, ir aizsargi, skatās Baltijas virzienā pēc pieredzes par zemessardzi. Ir iedzīvotājiem pieejamā informācija un , protams, ir slepenā informācija tikai *atslēgas* cilvēkiem. Skauti tāpat kā daudzi kolektīvi, grupas saņem valsts atbalstu no azartspēļu nodokļa, dalības maksas, gadu no gada jālūdz finansējums. Daudz brīvprātīgo darba.

Glābšanas dienesti (112)- turpinās reforma. No daudzajiem pašvaldību (pa vairākām pašvaldībām var un veidoja vienu) un valsts dienestiem veido reģionālos dienestus.

Ko dara **pensionāri?**- bērni, ģimene, dārzi. Mazāk aktīvi kā Latvijā. Piedāvā aktīvas lietas, bet vairāk atkarīgs no katra personīgi. Somijā toties ļoti domā par veselības noturību- ūdens pastaigas baseinos, nūjošana. Daudzi pensionāri atsakās no mazbērnu auklēšanas, jūtas tad vientuļi. Ja nespēj par sevi vairs rūpēties, tad standarts ir pansionāts. Somijas cilvēku mentalitāte- neatkarība.

Satiksme- mazajās pašvaldībās sabiedriskā transporta nav. Privātie- var pasūtīt. Bērnus uz skolu vadā. Regulārie reisi – starppilsētu līnijas. Ir arī pilsētas, kur tikai 1-2x dienā, kur nav katru dienu, kur nav vispār. Cilvēki pārvietojas ar personīgo transportu, jo lieli attālumi. Pieturas saglabātas- tagad kalpo bērnu pārvadāšanai, 90.-tajos gados tās izmantoja, kad pienu vāca vēl kannās.

Tehniskās apskates automašīnām- katru gadu un augsts nodoklis (jo vecāka, jo augstāks)piem., 900EUR par 1998.gada Audi. Sodi augsti par ātrumu, vietējie iemācījušies braukt un nesaņemt sodus. Oficiāli – radari uzlabo braukšanas kultūru, statistika gan rāda citu ainu.

Tradicionālie svētki.

Ziemassvētki- tradicionāli pasludināts par miera laiku (Ziemassvētku miers) vāra rīsu putru, paslēpta mandele. Vakariņas ar cepeti pēc pirts, tad dāvanu atvēršana (ar iejūtīgākām sirdīm vecāki atver dāvanas pirms vakariņām) Ziemassvētku vecītis reizēm brauc pats ar savu ziemeļbriedi, citi izmanto Rūķi. Arī stāsta, ka rūķi novēro, pantiņus neskaita, jo dāvanas pienākas tāpat. *Tradīcija-* salej kanalizācijā cepeša taukus un aukstajā Ziemassvētku laikā atņem santehniķiem svētkus...

Topana (Stefana)diēna – tad nodanco visu Ziemassvētkos pieēsto.

Ziemassvētki beidzas ar **Zvaigznes** dienu.

Tad drīz jau **Metēnu** diēna. Mandeles un aveņu ievārījums kūciņās (somi dalās 2 nometnēs- vieniem garšo mandeļu masa, otriem – aveņu ievārījums). Fazer cep Latvijā **Brunberga kūciņas**.

Pūpolsvētdiēna- per ar zariem, ko izrotā ar krepapīra lentēm, pārgērbjas raganu tēpos, per un skaita pantiņu (*veselība iekšā, slimība ārā...*). To dara bērni, saņem pretī šokolādes olu. Tradīcija no raganu dedzināšanas laika.

1.maijs -**Absolventu tusiņš-** katrs absolvents saņem studentu cepurīti. Galvā uzliek pilsētas statujai cepuri un tad katrs savā galvā, lielākā ballīte un dzerkstiņš. 1.Maijs- arī daļai komunistu demonstrācija ar sarkaniem karogiem.

Maija beigās- vidusskolu beidzējiem liela ballīte.

Jāņu diēna- lieli svētki, katra ģimene izbrauc uz laukiem, pa mežiem. Ja nav aizliegums, kurina lielos ugunsgrūkus. Nedzied, vainagus nepin. Noliek 7 puķes zem spilvena jaunās meitas, tad sapnī redz nākamo vīru. Svin tuvākajā piektdienā, lai visa nedēļas nogale svinībām.

Kekri (Ražas svētki)- šur tur vēl svin. Dedzina skulptūru, kam piekārti burkāni u.c.(Eko kopienas svin šos svētkus)

Ienāk **Helovīni**, patīk bērniem. Pārgērbjas šausmu tēpos (jo lielāki bērni, jo tēpi drausmīgāki).

Bēres- parasti ziņas par cilvēka aiziešanu sasniedz radus, draugus 3-5 nedēļu laikā, tad glabā. Nes parasti vienu rozi, reti- štrausus, vainagus. Tagad jau kremē daudzus.

Kristības- 3 mēnešu laikā reģistram jāpaziņo bērna vārds. Daži rīko kristības baznīcā.

Meri (jūra)- meitenes vārds, Aino- meitenes; Kari (klints)- puīšu vārds. Daudz Emmas, Pakas, Joeli.

Šobrīd populārākie- Marijas un Johani. 20.gs. Helēna, Marija (2035), Annele. Korhoneni- populārākais uzvārds Somijā. Koivonen (Bērziņš).Puiši- Andera, Matti (latvieši smaida), Anton, Emil. Pēc uzvārda nevar pateikt, vai vīr.vai siev. Raivo (nikns)- tad somi smaida.

Draudzēs somi ir, maksā nodevu, iet uz dievkalpojumu Ziemassvētkos un Lieldienās, bet parasti ikdienā neiet. Izvada pēdējā gaitā gan vairāk no baznīcas.

Laulājas daudzi baznīcās, populārākās baznīcas piesaka jau 2 gadus iepriekš. 15-16 gadu veciem jauniešiem ir iesvētību mācība un ceremonija ar baltajām, garajām kleitām, svētku tērpiem puīšiem.

Somijā atļautas viendzimuma laulības, statistika rāda, ka nav ļoti populāri.

Piemīņas un atceres diēnas- Karogu diēnas (daudz pēc skaita). Kapu svētki, protams, nav. Kapus kopj vienoti, kapos nav tik koši *puķu dārzī*. Svecītes nes **Neatkarības diēnā**. Tad arī neatkarības piemīnai dedz 2 svecītes logos. Pa TV skatās kleitu modi Prezidenta pasākumā.

VĒL INFORMĀCIJAI- VIETAS, KUR PABIJĀM UN LIETAS, KO DZIRDĒJĀM/REDZĒJĀM

Helsinki ir Somijas galvaspilsēta un Somijas lielākā pilsēta. Galvaspilsētas reģionā dzīvo apmēram 1,2 miljoni iedzīvotāju, bet Helsinkos 645 482 iedzīvotāji. Helsinki ir lielākais politikas, izglītības, finanšu, kultūras un pētniecības centrs Somijā, kā arī viena no lielākajām Ziemeļeiropas pilsētām.

Vāsa - Botnijas līča krastā, Pohjanmā reģiona centrs. Tā dibināta 1606. gadā. Vāsas iedzīvotāju skaits ir 70 312 (2025. g. 31. marts), no kuriem aptuveni 24 % dzimtā valoda ir zviedru. Pilsēta robežojas ar Korsholmas pašvaldību.

Pori ir ostas pilsēta Somijas rietumos Baltijas jūras krastā, pie Kokemäenjoki upes ietekas Botnijas līcī. Pori ir Rīgas sadraudzības pilsēta. Kultūras jomā Pori ir pazīstama ar ikgadējo Pori džeza festivālu *Pori Jazz*, kā arī ar ikgadējo tautasdeju festivālu.

Juzeliusa Mauzolejs (Juselius Mausoleum). Tas ir mazs arhitektūras brīnums, kas atrodas vietējā pilsētas kapsētā, tas ir pazīstams visā valstī. Pirms vairāk nekā simts gadiem vietējais kalnu padomnieks Frīcs Artūrs Juzeliuss bija uzcēlis to savas mīļākās meitiņas Sigrīdas miera rašanai, kura priekšlaicīgi nomira no tuberkulozes 11 gadu vecumā. Sigrīda bija otrais bērns rūpnieka un kalnu padomnieka Frīca Juzeliusa ģimenē.

Turku jeb Obu (zviedru- Abo) ir pilsēta Somijas dienvidrietumos pie Auras upes ietekas Baltijas jūrā, viens no svarīgākajiem zviedru minoritātes centriem Somijā. Turku ostu dēvē par "Somijas vārtiem uz Rietumiem". Iedzīvotāju skaits: 201 863 (2024. g.)

Turku vēsturiskās saknes meklējamas jau 13. gadsimtā. Lai gan daudz kas tika zaudēts 1827. gada lielajā ugunsgrēkā, vecpilsēta joprojām glabā savu šarmu. Turku katedrāle, Vecais galvenais laukums un Klosterbacken ļauj ielūkoties pilsētas pagātnē.

Turku pils ir kalpojusi kā cietoksnis, pils un cietums. Tās ekspozīcijās apskatāmas rotaslietas, tērpi, mēbeles un tekstilijas, kas stāsta par dzīvi pils mūra sienās.

Turku katedrāle piedāvā ieskatu gadsimtiem ilgā ticībā, tradīcijās un amatniecībā. Tagad rekonstrukcijas darbi, bet iekšā aplūkojamas viduslaiku skulptūras, altārglezas, baznīcas tekstilizstrādājumi un sudraba priekšmeti. Muzejs atklāj katedrāles bagāto pagātni, kuras saknes sniedzas līdz pat 14. gadsimta sākumam.

Dažas atziņas, interesanti fakti par Somiju:

- Pašvaldībām jāpilda 610 likumi un 973 kārtības;
- Ļoti sakārtots veloceļu infrastruktūras tīkls ne tikai pilsētās, bet arī ārpus tām. Ieguvumi - sasniedzamība, CO₂ izmešu mazināšana un iedzīvotāju fizisko aktivitāšu veicināšana.
- Palika sajūta, ka vides jautājumus somi uztver kā personīgu atbildību, līdz ar to veidojas iespaidīga kolektīvā atbildība ar reāliem rezultātiem.
- Vārdi "iedzīvotāju labklājība" pašvaldībās ir centrālais mērķis, kas tiek piepildīts ar saturu un aktivitātēm. Somija ir labklājības valsts un to turpmāk pēc pārdomātām reformām nodrošinās reģionālais līmenis – 4 gadus gatavojās reformām, tagad ievēlēti deputāti, no valsts un pašvaldībām nodod funkcijas, naudu, visu saimniecību. Pašvaldības nav apmierinātas, jo nav gaidītā pakalpojumu kvalitāte iedzīvotājiem, bet nauda no pašvaldību budžetiem izņemta.
- Kopējās sabiedrības intereses ir pirmajā vietā un tikai tad katra individuālās. Piemēram, - var izlikt dzīvokļa īpašnieku uz 3 gadiem no dzīvokļa, ja viņš regulāri traucē citu iedzīvotāju mieru – tas ir pamācoši. Dzīvokļa apsaimniekošanu pārņem dzīvokļu biedrība;
- Pašvaldības budžetā nonāk iedzīvotāju ienākuma nodoklis, nekustamā īpašuma nodoklis, arī 1/3 no uzņēmuma ienākuma nodokļa;
- Somijā daļa pašvaldības funkciju deleģētas kapitālsabiedrībām, kapitālsabiedrības pārvalda deputāti;
- Atkritumu apsaimniekošana ir pašvaldību monopols. Atkritumu savākšanas un dedzināšanas uzņēmumi- pašvaldību kopuzņēmumi. Enerģijas uzņēmumi- privātie pārsvarā (vairāku pašvaldību kopuzņēmumi skaitās- privātie), atkritumu dedzināšana arī pārsvarā -pašvaldību uzņēmumi. Ūdens un attīrīšana pašvaldību rokās. Pašvaldību uzņēmumi būvē dzīvojamo fondu, viens no lielākajiem ienākumiem pašvaldībai- īres maksas.
- Lai pašvaldības piešķirtie mazdārziņi netiktu apdzīvoti nesezonā, tiek atslēgts ūdens un elektrība;
- Somijā daudz dara, lai cilvēkus noturētu ārpus lielajiem centriem, arī pārvilinātu. Bija pabalsti daudzām profesijām, to atcēla, bet tagad pašvaldības izdomā dažādus bonusus, arī dzīvojamo platību piedāvā par mazu maksu vai pavisam bez maksas.
- Dažādu dienestu galvenajām ēkām jābūt arī prom no Helsinkiem (Oulu ir arī ES ēkas) Somijā ir daudz lielās pilsētas. Reģionu politika ietekmē, kur dzīvo cilvēki. Katra lielākā pilsēta ir arī universitātes pilsēta.
- **Somijā labākā izglītības sistēma.** Atslēga tam: 70.-80.gados nolemtais, ka visiem pieeja izglītībai un sevis pilnveidei. Izglītība bezmaksas, augstskolās stipendijas. Studenti var ņemt studiju kredītu izdzīvošanai. Ja pārceļas uz tālākiem reģioniem, valsts sedz šo kredītu. Jau otro gadu obligātā izglītība 7-18 gv.bērniem. Attīstīta arī mājniecība, pašvaldība seko bērnu apmācības progresam. Ēdināšanu skolās sedz valsts, arī vidusskolā.
- Somi daudz iet dabā. Valsts uzturēti dabas parki, pašvaldības uztur dabas takas. Rīko kampaņas, piem.,- *pavadi nakti ar bērniem dabā!* Ir speciālas nojumes, kur nakšņot dabā -ar ugunsкура vietu vai grilu. Daudz laika pavada pie ūdeņiem, ziemā slēpošana (trasītes uztur pašvaldības, daudzi slēpo uz/no darba). Daudz velosipēdistu.

- Pašvaldību darbiniekiem atalgojumu nosaka ģenerālvienošānās (no... līdz), tāpat, kā citās jomās.
- Somi 1939.gadā zaudēja daļu teritorijas, bet saglabāja pašu dārgāko- BRĪVĪBU! Izaugsmes atšķirība ar mums ļoti redzama.
- Westenergy prezentācijā tika uzsvērts, ka uzņēmums ik gadu no nepārstrādājamiem sadzīves atkritumiem saražo aptuveni 50,6 GWh elektroenerģijas un 419 GWh siltumenerģijas, vienlaikus atgūstot gandrīz 3 000 tonnas metālu un vairāk nekā 32 000 tonnu minerālo materiālu no pelniem. Tas apliecina, ka modernā atkritumu apsaimniekošana vairs nav tikai atkritumu likvidēšana, bet gan enerģijas un otrreizējo izejvielu ražošanas aprites ekonomikas ietvaros.
- Westenergy prezentācijā tika salīdzināti sadzīves atkritumu apsaimniekošanas modeļi Eiropas valstīs. Somija demonstrē vienu no efektīvākajām sistēmām Eiropā, kur aptuveni puse sadzīves atkritumu tiek pārstrādāta vai kompostēta, bet otra puse izmantota enerģijas ražošanai, praktiski atsakoties no atkritumu noglabāšanas poligonos. Savukārt Latvijā būtiska daļa sadzīves atkritumu joprojām tiek noglabāta poligonos. Somijas pieredze apliecina, ka zemu poligonos noglabāto atkritumu apjomu iespējams sasniegt tikai kombinējot pārstrādi, enerģijas ieguvu no atlikušajiem atkritumiem un plašu reģionālo sadarbību.
- Vāsas/Ostrobotnijas reģions sevi pozicionē kā:"Ziemeļeiropas zaļās enerģijas un ūdeņraža koridoru."

Stratēģija balstās uz četriem pīlāriem: jūras vēja enerģija (GW mērogā), spēcīgs elektropārvades tīkls, ūdeņraža ražošana un transports, ostas un energoietilpīga rūpniecība. Tieši šī saikne starp enerģētiku, teritorijas plānošanu un ekonomisko attīstību ir viena no vērtīgākajām atziņām no Ostrobotnijas pieredzes.

SEMINĀRU NEDĒĻAS ATZIŅAS:

- Izpilddirektori ikdienā maļas dzirnakmeņos, bet tas norūda tik ļoti, ka izpilddirektori vienmēr ir laikā un ļoti ieinteresēti uzzināt pieredzes stāstus
- Izglītības iestādes un drošība skolās- var un vajag izmantot skolu 1.stāvus
- Somi- laimīgākie cilvēki. Pamatlietas, lai tā būtu – katram pašam jāmīl sevi, sava ģimene; jāpalīdz svešiniekiem; daudz jāsmaida; somu pirtis;
- Vajag ikdienā uzturēt laimes sajūtu (pilināšanas metode); gudri sarkastiskie jociņi arī palīdz reklamai par laimi, par citiem jautājumiem.
- Cilvēki prot Latvijā uzdot jautājumus, bet neprot sagaidīt atbildi. Jāizbeidz ar algoritmiem, bet vajag praktiskus padomus, lai krīzes situācijā nav pilnīga panika, lai ir cilvēki, kuri prot rīkoties un palīdzēt citiem
- Komunikācija ar sabiedrību (100 dažādas valodas, 63 dažādās valodās sniedz oficiālo informāciju)
- Pēdējais latvietis vēl nav piedzimis!
- Drošības centrs pieejams apmācībām ugunsdzēsšanas un glābšanas dienesta, policijas darbiniekiem, mediķiem, visiem interesentiem, kuri vēlas atgūt prasmes
- NBS varētu pašvaldības apmācīt (pieejams resurss un zinašanas)
- Politiskajai un izpildvarai jādarbojas sinerģijā, tad iedzīvotāji arī saprot, kāda pašvaldības nostāja konkrētā jautājumā
- Mēģināt nestrādāt no aizsardzības pozīcijām, bet no sadarbības pozīcijas!
- Pašvaldības funkcijām nevajadzīgo ēku nodošana kopienām un privātajiem - . ļoti sarežģīts process Latvijā. Nevajag uzreiz pārdot, vajag iznomāt..
- Influenceri ļoti palīdz reklamēt
- Somijas pašvaldību asociācija demonstrēja stingru nostāju pašvaldību patstāvības jautājumos, to vajag pamācīties! Ministrijas, valdība pašvaldībām var tikai ieteikt, pašvaldības lemj jautājumus savā teritorijā savu funkciju ietvaros!
- Mārketinga stratēģijā rīcībās jāiesaista uzņēmēji, NVO u.c.- jādarbojas sadarbībā
- Veiksmīgāk var darboties, ja saprot, ka neviens cits manā vietā nedomās un nedarīs!
- Jāatmet bailes rīkoties!
- Gunta pametusi Latviju, bet Latvija mūsu "labajā gariņā"- Guntā ir stiprāka par stipru!
- Neiespringt uz perfekto tīrību pilsētā, bet samērīgot to ar resursiem, ko izdod.

- Somi ir lielākie kafijas dzērāji, bet tā ir vājā grauzdējuma, skāba un vāja, jo ja viņi tik daudz dzertu "kārtīgu" kafiju, tad būtu "atdevuši galus" jeb somi dzer tik daudz kafijas, jo viņi joprojām meklē, kur tajā krūzē palikusi kafijas garša.
- Somi – laimīga tauta, un tas viss sākas ar savas valsts mīlestību, godīgumu un atdevi savai dzimtenei. Viņi vienmēr prezentēs, izceļ savas stiprās puses. Viņi lepojas ar to, ko ir sasnieguši, neatkarīgi, cik lielas vai mazas lietas tās ir.
- Interesanti bija arī citi aspekti, bet tie bija vairāk vai mazāk zināmi. Tas deva pārlicību, ka daudzas lietas darām līdzīgi, ejam pareizā virzienā, ir idejas, kā darīt labāk vai savādāk. Ir lietas ko darām, bet nesaucam "pareizajos vārdos" no mūsdienu skatpunkta (piemēram "klimatam draudzīga pašvaldība"; uzskatu, ka mēs visi tādi esam, jo daudz siltinām, pērkam elektrotransportu, uzstādām saules paneļus u.tml.).
- Somijas pieredze rāda: nepieciešama starppašvaldību sadarbība; nepieciešams liels apkalpojams reģions; nepieciešama ilgtermiņa investīciju politika; enerģētika un atkritumu apsaimniekošana jāplāno vienotā sistēmā. Westenergy prezentācijā tika salīdzināti sadzīves atkritumu apsaimniekošanas modeļi Eiropas valstīs. Somija demonstrē vienu no efektīvākajām sistēmām Eiropā, kur aptuveni puse sadzīves atkritumu tiek pārstrādāta vai kompostēta, bet otra puse izmantota enerģijas ražošanai, praktiski atsakoties no atkritumu noglabāšanas poligonos. Savukārt Latvijā būtiska daļa sadzīves atkritumu joprojām tiek noglabāta poligonos. Somijas pieredze apliecina, ka zemu poligonos noglabāto atkritumu apjomu iespējams sasniegt tikai kombinējot pārstrādi, enerģijas ieguvu no atlikušajiem atkritumiem un plašu reģionālo sadarbību
- Westenergy prezentācijā tika iepazīstināts ar ERAF līdzfinansētu projektu "EKOÄLY", kura mērķis ir mākslīgā intelekta, sensoru un mašīnmācīšanās tehnoloģiju izmantošana atkritumu apsaimniekošanas procesu pilnveidošanai. Projekta ietvaros tiek veidota vienota automātiska atkritumu kontroles sistēma, kas ļauj identificēt ievesto atkritumu sastāvu, uzlabot datu kvalitāti un veicināt efektīvāku materiālu pārstrādi. Projekts ilustrē Somijas pieeju, kur aprites ekonomika tiek attīstīta ne tikai ar infrastruktūras palīdzību, bet arī izmantojot digitalizāciju, mākslīgo intelektu un datu analītiku.
- Somijas panākumu pamatā nav tikai vēja turbīnas vai ūdeņraža rūpnīcas. Pamatā ir: Reģionāla sadarbība starp pašvaldībām. Vienota ilgtermiņa attīstības vīzija līdz 2035.–2050. gadam. Aktīva ES finansējuma piesaiste. Enerģētikas sasaistīšana ar uzņēmējdarbību. Profesionāla reģiona interešu pārstāvība Helsinkos un Briselē. Kamēr Latvijā bieži runā par atsevišķiem projektiem, Ostrobotnijā tiek būvēta vesela ekonomikas ekosistēma, kur ostas, enerģētika, elektrotīkli, rūpniecība, izglītība un pašvaldības darbojas kā viens mehānisms. Tieši tas arī izskaidro, kādēļ Vāsas reģions šobrīd tiek uzskatīts par vienu no dinamiskākajiem zaļās enerģijas un enerģētikas tehnoloģiju centriem Ziemeļeiropā.
- Pori ir labs piemērs civilās aizsardzības un krīžu gatavības sistēmu attīstībā; sociālo un veselības pakalpojumu integrācijā; enerģētikas un atkritumu apsaimniekošanas risinājumos; līdzdalības budžeta izmantošanā iedzīvotāju iesaistē. Piemēram, 2026. gadā iedzīvotāji balsoja par projektiem, kuriem pašvaldība atvēlēja 60 000 eiro.
- Pašvaldības komunikācijas rezultātu nevajadzētu mērīt pēc publicēto ziņu skaita, bet pēc tā, cik lielu rezonansi un sarunas tās rada. Pori filozofija: radīt saturu, par kuru cilvēki grib runāt. Tas ir ļoti moderns vietīmolvedības modelis, kas balstās nevis budžetā, bet cilvēku emocijās, identitātē un stāstos.
- Pori necenšas radīt vairāk tūrisma objektu, bet cenšas radīt vairāk iemeslu atbraukt.
- Pori atziņas: Katram iedzīvotājam ir vērtīgas zināšanas par savu dzīves vidi. Līdzdalība sākas jau bērnībā (Bērnu vēlēšanas). Pastāv formālas pārstāvniecības institūcijas (Jauniešu padome; Senioru padome; Personu ar invaliditāti padome) Ikdienas līdzdalība ir tikpat svarīga kā vēlēšanas (aptaujas; diskusijas; publiski pasākumi). Līdzdalības budžets ir tikai viens no instrumentiem. Pašvaldības uzdevums ir nevis vienkārši uzklaut, bet pārvērst idejas īstenojamos projektos. Svarīgi ir parādīt rezultātu, lai iedzīvotāji redzētu, ka viņu viedoklim ir nozīme.

Ko paņemt pieredzei?

- "Laika mašīnu"- tu palaid *jauno laika mašīnu* un paņem to sev līdz!
- Paņemt somu pieredzi – justies laimīgiem ik dienu!
- Sajūtu, ka nevajag stresot, bet radoši domāt, kā pielāgoties jaunajai situācijai
- Laimīgo cilvēku sajūtu (drošība)
- Kas ir laime?- jāizveido LPIA "laimes kodekss"
- Pašvaldību atbildību un patstāvību

- Risku izvērtēšanas metode- max vienkārši un saprotami
- 72h drošība- nav restorāns un lux viesnīca, jāgarantē tīrs gaiss, ūdens un izdzīvošana.
- 3 dienas bez elektrības- labs pārbaudījums izdzīvot
- Sabiedriskais transports tikai par brīvu, ja ar bērnu ratiņiem, kuros iekšā bērniņš.
- Somi rada apstākļus, lai bez viņiem nevarētu pasaule iztikt.
- Civilās aizsardzības jautājumi – ēku (puspagrabstāvu) pielāgošanas idejas patvertēm
- Sadarbība un komunikācija – vēlreiz, vēlreiz – pamats veiksmīgam darbam
- Samērīgums sakoptībā
- *Waste-to-energy* vislabākais veids atkritumu apsaimniekošanai.
- uzmanība jāvērs darbam ar jauniešiem, kas nemācās, nestrādā. Uzdevums gan jaunatnes darba speciālistiem, gan sociālajiem darbiniekiem, tāpat ilgstošajā aprūpē esoši bērni un jaunieši (pa vecam bērnu nama bērni). Pārrunāšu ar kolēģiem, izdomāsim rīcību, aktivitātes.
- attieksmes, domāšanas maiņa apdraudējuma gadījumā - pašvaldībai jādomā nevis par apdraudējuma "novēršanu", bet gan pašvaldības darbības nodrošināšana apdraudējuma (dažādu veidu - klimatiskie, avārijas, militārais u.c.) gadījumā. Tāpēc lielākā uzmanība ir sagatavošanās darbi! Plāns - izveidot jomu sarakstu, bez kuras pašvaldība nevar funkcionēt, un- izejot no tā izriet nākamie soļi, kas saistās ar cilvēkresursu, materiālo resursu plānošanu, protokolu izstrādi darbībām (ja nav sakaru, katrs zina rīcību savā objektā). Iespējams var veidot nekritisko pasākumu sarakstu, kas tiks pārtraukti.
- jāizstrādā īss katras patvertnes lietošanas uzsākšanas plāns.
- Pori vērtīga pieredze, ka mārketinga nav reklāmas nodaļa, bet ir instruments. Tā ir viena no būtiskākajām atšķirībām starp tradicionālu pašvaldības komunikāciju un modernu vietzīmolvedību (place branding).
- Pašvaldība nav vienīgais eksperts. Iedzīvotāji ir līdzautori savas pilsētas attīstībā.